

ДАНАИЛ ПЕТРОВ

ИСТОРИЯ НА ДРЕВНА ТРАКИЯ

УЧЕБНО ПОМАГАЛО

2018

Университетско издателство
„Епископ Константин Преславски”

ДАНАИЛ ПЕТРОВ

ИСТОРИЯ НА ДРЕВНА ТРАКИЯ

УЧЕБНО ПОМАГАЛО

Университетско издателство
„Епископ Константин Преславски”

Научен редактор: проф. д-р Неделчо Неделчев

Рецензент: доц. д-р Красимир Кръстев

Коректор: Цветана Начева

© Данаил Петров, автор 2018

©Университетско издателство „Епископ Константин Преславски”

2018

ISBN 978-619-201-251-9

ПРЕДГОВОР

Настоящото учебно помагало разглежда най – древните епохи в развитието на българските земи: праисторически култури; тракийската цивилизация, гръцката и римска култура в този регион. То е предназначено за студентите от специалност История – бакалавър, във Факултута по хуманитарни науки на Шуменският университет „Епископ Костантин Преславски”, избрани за изучават дисциплината Тракология, от учебния план на специалността. Предложеното учебно помагало може да се използва и от студентите в специалностите Археология и История и география, по изучаваната от тях учебна дисциплина Стара история и тракология.

В структурно отношение учебното помагало е обособено в два раздела: праисторическа и класическа, с осем и елинистическа и римска епохи, със седем теми. След всяка от тях има непознати термини, а в края на всеки раздел е обособен методически апарат, който включва въпроси и задачи за самоподготовка и текущ контрол. В съдържателно отношение учебното помагало по Тракология има обзорен характер. Неговата основна цел е да се проследи в хронологичен порядък основните моменти от развитието на българските земи в древността. В заключение искам да благодаря на всички, които съдействаха за издаването на учебното помагало.

Д. Петров

Съдържание

Раздел I: Българските земи през праисторическата и класическа епоха.....	7
1. Увод в историята на Древна Тракия.....	7
2. Българските земи през Каменната, Медно каменната и Бронзова епоха.....	9
3. Формиране на тракийската народност. Тракийски племена.....	20
4. Бит, обичай и религия на траките. Тракийски език	25
5. Тракийските земи в края на Бронзовата и през Ранножелязната епоха (от II средата на до средата на I хил. пр. н. е.).....	30
6. Гръцка колонизация по тракийското крайбрежие VII – V в. пр. н. е.....	37
7. Тракийски държави VI – IV в. пр. н. е.....	42
8. Одриско царство V – IV в. пр. н. е.....	48
9. Въпроси и задачи за самоподготовка към раздел I	55
Раздел II: Българските земи през елинистическата и римската епохи.....	57
1. Македонско власт в тракийските земи. Филип II, Александър III Велики и Лизимах.....	57
2. Тракийските земи през III в. пр. н. е.....	63
3. Древна Тракия II – I в. пр. н. е.....	67
4. Обществено – икономическо развитие и държавна	

уредба в Древна Тракия през елинистическата епоха (VI – I в. пр. н. е.).....	72
5. Римско завоевание в тракийските земи (II в. пр. н. е. – I от н. е.).....	75
6. Римска власт в тракийските земи (I – III век).....	86
7. Римска власт в тракийските земи (IV – VI век). Етнически и религиозни промени.....	91
8. Въпроси и задачи за самоподготовка към раздел II	100
9. Списък на използваната литература.....	102

Раздел I: Българските земи през праисторическата и класическа епоха.

1. Увод в историята на Древна Тракия.

Лекционният курс по история на Древна Тракия обхваща времето от два големи периода – родовия строй или Праистория или Античността. В него има няколко подепохи: Старокаменна (до X хил. пр. н. е.); Среднокаменна (X – VII хил. пр. н. е.); Новокаменна (кр. VII – VI хил. пр. н. е.); Медно - каменна (V хил. пр. н. е.); Бронзова (III – II хил. пр. н. е.) и Желязна (I хил. пр. н. е.). Епохата на Античността се свързва с историята и културата на първото известно население в българските земи – траките. Тяхното историческо развитие също може да се раздели на подпериоди: времето на ранножелязната епоха (XII – VI в. пр. н. е.); древногръцка колонизация и елинистическа епоха (VI – I в. пр. н. е.) и римски и ранновизантийски период (I – VI в.). За този исторически период се използват различни термини: „История на българските земи в древността“, „Тракология“ и „История на Древна Тракия“.

Разглежданият исторически период е обект на изследване от български и чужди учени още от края на XIX век. Историята и културата на праисторическия човек по нашите земи и на древните траки е проучвана от: Рафаил Попов, Гаврил Кацаров, Никола Мушмов, И. Велков, Богдан Филев и други. Сред чуждестранните автори, които работят в тази насока могат да се споменат: Карел Иречек, братя Шкорпил и т. н. Нов етап в развитието на Историята на Древна Тракия започва след Втората световна война. Изследвани са задълбочено широк кръг от въпроси на древната история на българските земи. След учените, които се занимават с тази проблематика може да се споменат: Иван Венедиков, Христо Данов, Велизар Велков, Владимир Георгиев, а от по – новата генерация Александър Фол, Маргарита Тачева и други. За по – пълно изясняване на историята и културата на този период важна роля играят и археологическите проучвания на отделните селища и намерените паметниците на културата. Историята на Древна Тракия се оформя като

дисциплина, преподавана първо в Софийския, а по – късно и други университети на страната, под различни наименования.

Важна роля за по – пълното изясняване на древната история на българските земи има известните писмени извори, основно от древногръцки и римски автори. От средата на XX век са издадени няколко хрестоматии, които включват голяма част от известните извори. Най – ранни сведения за българските земи се откриват в произведения на легендарния гръцки поет Омир. Ценна информация за бита, обичаите, религията, политическото развитие на траките ни дават гръцки историци като: Херодот, Тукидид, Ксенофонт и други. Сведения за покоряването на тракийските земи и римската власт в Тракия се получава от гръцк и римски автори, които работят по това време като: Диодор, Страбон, Корнелий Тацит, Амиан Марцелин и т. н.

Древните траки живеели на обширна територия обхващаща Югоизточна Европа и Балканите. Отделните племена се различават по своите обичаи и степен на обществено развитие. Поради това тяхното културно – историческо наследство е неоченимо и заема съществено място в постиженията на човешката култура. Древните траки впечатляват своите гръцки съседи със своята многобройност и военни възможности. Тяхното наследство представлява неоченимо културно – историческо богатство, което се влива в българската културна традиция по – късно.

2. Българските земи през Каменната, Медно – каменната и бронзова епоха.

Благоприятните почвено-климатични условия на Балканите привличат хората от дълбока древност. До скоро се предполагаше, че първобитния човек се заселва в региона преди около 250 000 г. пр. н. е. През 90-те години на XX век българо – френска експедиция изучава праисторически находки от кост и камък, в пещерата „Козарника“ до гр. Белоградчик, за които се предполага, че са от 1 400 000 г. пр. н. е. В българските земи са открити и други находки от Ранният палеолит (старокаменна епоха) - (250 000 – 100 000 г. пр. н. е.). Каменни оръдия на труда (стъргалки, остриета от кремък и други) са намерени в мес. „Писаните камъни“ на 2 км източно от гр. Свищов. От същото време са и находките от мес. „Наклата“ до гр. Никопол (листовидни остриета и стъргалки). Други поселения от този период са намерени на брега на р. Дунав между градовете Тутракан и Силистра, с. Муселиево, Плевенско и т. н. Първобитните хора, от тези поселения се препитават от събиране на растения и лов. Те си служат с каменни и костени предмети, между които е и т. нар. „юмручен клин“. Намерените оръдия на труда от тези поселения са от „ашелски“ или „авбилски“ тип. Първите оръдия на човешката дейност има универсално значение. Те се подлагат на обработка, чрез подостряне от едната или всички страни (ретуширане – отчупване).

Около 100 000 г. пр. н. е. настъпва последното заледяване на Земята, което продължава до около 10 000 г. пр. н. е. То обхваща голяма част и от българските земи. Древните хора се оттеглят в пещерите и започват да използват огъня за отопление и защита. По това време в Европа живеят неандерталците. Те също се препитават от събирателство и лов. Периодът от 100 000 – 40 000 г. пр. н. е. е известен като среден палеолит. От този период в българските земи са намерени редица находки. Такива са: пещерата Бачо Киро до гр. Дряново; Деветашката пещера, Ловешко; пещерите Самуилица I и II до с. Кунино, Врачанско; гр. Белослав, мес. „Кременете“ до гр. Батак в Родопите и други. Освен каменни и костени оръдия на труда тук се откриват и

предмети с културно-религиозна дейност, например - зъб от пещерна мечка, с дупка за окачване, вероятно амулет от пещерата Бачо Киро. През този период се подобрява обработката и се разширява асортимента на използваните в бита оръдия на труда. Оръдията на труда от тази епоха са известни като „мустерски“ тип. В общественото развитие на стъпва промяна свързана с появата на „рода“, като основна обществена единица. Хората в тези групи се оказват родствено свързани. Настъпва полово разделение на битовите дейности. Жените се грижат да домакинството и запазването на огъня, а мъжете ходят на лов. Възникват религиозни вярвания, грижа за починали и наченки на културен живот. Неандерталците вярват в различни природни явления, растения и животни - шаманизъм. Те погребвали своите починали близо до жилището си, като ги боядисват с червена боя и поставят до тях предмети от бита, миди и т. н. (гробен инвентар).

Периодът 40 000 – 10 000 г. пр. н. е. е известен като късен палеолит. Към края му започва затоплянето. Успоредно с това в Африка и Близкия Изток се появява „хомо сапиенс“ - (съвременния човек), който изтласква неандерталците на север. Хората продължават да се препитават с лов и събирателство. Усъвършенства се обработката на каменни оръдия на труда, като се разширява техния диапазон. Заедно с пещерите се обитават скални навеси и речни тераси. Съвременните хора също са организирани в родове, в които има разделяне на труда. Запазени са следи от религиозно – културен живот. По – известни поселения от този период са: Малката пещера до гр. В. Търново; пещерата Моровица до с. Глоджене, Ловешко; Миризливка до с. Орешец, Видинско; Темната дупка до с. Карлуково, Врачанско; Бачо Киро и т. н. Проучени са и т. нар. „открити“ поселения – с. Осенец, Разградско, мес. Чуката до гр. Разград; гр. Белослав, Варненско и други. Намерените находки от камък и кост са сравнително добре обработени и се доближат до подобни находки от други части на Европа.

Следващата историческа епоха е Среднокаменната епоха или мезолит (10 000 – 7 000 г. пр. н. е.). През тази историческа епоха настъпват сериозни климатични промени, свързани с

разтопяването на ледниците и оттеглянето им на север. Черно море от сладководно езеро се свързва чрез проливите със Средиземно море. Климатът придобива съвременните измерения и се оформя флората и фауната на Балканите. Това е преходен период към новокаменната епоха, в която настъпват важни промени. Значително се усъвършенстват оръдия на труда, основно от камък. Появяват се т. нар. „микролитни“ оръдия, от кремък, с малко размери: 1 – 2 см. Това са кремъчни върхове на копия, харпуни и други оръдия на труда. Хората започват да напускат пещерите и да създават поселения в близост до воден басейн. Продължават да се изхранват чрез лов и събиращество и да бъдат обединени в родове. За осигуряване на постоянна храна важна роля имат първо копието, а след това лъка и стрелата. Поселения от този период има в мес. Побитите камъни до гр. Варна и по северния бряг на Варненското езеро. Следи от този период се откриват и на други места в Североизточна България и брега на р. Дунав.

Новокаменната епоха или неолита обхваща периода (края VII – VI хил. пр. н. е.). Най – ранно тази епоха възниква в Близкия Изток – т. нар. „плодороден полумесец“. В основата на развитието на тази епоха е „Неолитната революция“. Същността ѝ е появата на земеделието и скотовъдството и на по – късен етап, занаяти и търговия. Опитомявани са редица животни: куче, котка, овца, говедо и т. н., а също се отглеждат: зърнени и други култури - например едрозърнестия лимец. Появяват се различни видове занаяти, като се заражда и тъкачеството. Оръдията на труда са добре оформени и изградени, приспособени за поставяне на дръжки. Разширява се техния асортимент. На по – късен етап се появяват и керамичните съдове. Важна роля за датировката на разглеждания период има проучването на Карановската селищна могила до с. Караново, Новозагорско. Тя обхваща площ от 25 дка и има височина 12, 40 м. Разкопани са седем културни пласта: четири от неолита, два от меднокаменната и един от бронзовата епоха (от 5000 до 1900 г. пр. н. е.), с помощта на стратиграфския метод. Периодизацията на материалите намерени при разкопките на могилата се използват като основа за периодизация на новокаменната и меднокаменна епохи в българските земи.

Културата от етапите Караново I и II се отнася към ранния неолит, на Караново III – към средния неолит, а на Караново IV – към късния неолит. Културата на Караново V запълва съдържанието на ранния енеолит, а на Караново VI на късния енеолит. Проучените селищни могили в други региони на страната могат да се сравняват с тези от Карановската селищна могила. В Софийско успоредно с Караново I се развива културата Кремиковци I. Друга селищна могила от това време е Чавдар I в Златишко – Пирдопското поле. Вероятно тези селищни могили имат връзка по между чрез долината на р. Тополница. Културата Караново II се свързва по долината на Камчия и нейния приток Тича със района на Североизточна България. На втория етап на Караново съответства културата до с. Голямо Делчево, Варненско. На Караново III съответства културата Веселиново I. Културата Караново IV е разпространена главно в Южна България. Културите Караново V и VI са свързани с културите в Североизточна България: Русе – Коджадермен – Сава и Северозападна България и Софийско: Градешница – Криводол – Гниляне. В равнинните региони на страна: Дунавската равнина, Горнотракийската низина, Софийско, Черноморието възниква неолитни селища, които просъществуват през няколко епохи.

Най – значима е Карановската селищна могила, до с. Караново, Новозагорско, разгледана по – горе. Азмашката селищна могила е разположена южно от с. Хрищени, Старозагорско. Има овална форма, с диаметър 80 м. и площ от 6 дка. Дебелината на културния пласт е 7, 50 м., от които 3 м. съдържат останки от неолита, а останалите 4, 50 – от енеолита и бронза. До с. Езеро, Новозагорско е проучена т. нар. Дипсиска селищна могила, която съдържа находки от средния неолит, а също от енеолита и бронза. В Пловдивско са проучени селищни могили от неолита на: хълма Ясатепе гр. Пловдив; при с. Мулдава, Асеновградско; с. Дъбене, гр. Баня, гр. Хисаря; с. Черничево, гр. Брезово. На територията на Пазарджишки регион са разкопани селищните неолитни могили при селата: Капитан Димитриево, Юнаците, Ветрен, гр. Перушица. Селищна могила от неолита и по – късни исторически периода е разкопана при гр. Казанлък. Тя има елипсовидна форма и

диаметър 100 м. Дебелината на културния пласт е 5 м., като включва находки от VI до III хил. пр. н. е. На територията на Хасковско и Кърджалийско са проучени селищни могили при: гр. Крумовград, гр. Кърджали, с. Дълбоки извор, с. Златовръх, с. Поройна, Хасковско. В Старозагорско и Ямболско са изследвани селищни могили при: с. Сладък кладенец – Беректската могила с. Могилово, с. Калояновец. Друг регион е Софийско и Югоизточна България. Кремиковската селищна могила е разположена близо до селото (сега квартал на София), а дебелина на културния слой е от 3 до 4 м. Чавдарската селищна могила е с дебелина на културния пласт от 3, 50 м. Други селищни могили са проучени при: гр. Нови Истър, гр. Бухово, с. Герман, Софийско; гр. София – кв. Гео Милев и кв. Слатина; гр. Перник, с. Гълъбник, Пернишко; гр. Сапарева баня. В Северозападна България следи от неолитната култура има при селата: Тлачене, Градешница, Баница, Алтимир, Оходен, гр. Б. Слатина Врачанско; гр. Видин. В Североизточна България също са проучени неолитни селищни могили. Такива са: гр. Русе; с. Овчарово, Търговищко; с. Хотница, с. Самоводене, Великотърновско и гр. В. Търново; гр. Шумен – мес. Кодржадермен; с. Салманово, Шуменско; с. Виница, Шуменско (до язовира, културните напластявания са 4, 50 м.); селата: Голямо Делчево, в мес. Чуката (културния пласт е 5 м.) и Аспарухово, Варненско. Селищата през неолита се изграждат в близост до водоизточник. Някои от тях са оградени със земен вал, върху който се изгражда дървена ограда - „палисада“ (Карановската, Азмашката могила, при Казанлък и т. н.). За живеене продължават да се използват и пещерите (например Деветашката пещера). Често тези селища загиват и върху тях възникват нови, като по този начин се оформят т. нар. селищни могили, които просъществуват през няколко исторически епохи. Следите от тях формират различни културни пластове. Жилищата от тази епоха се изграждат от дърво или плетени стени измазани с глина. Те са частично вкопани в земята и са едноделни или двуделни, като имат врата за отвор. Покриват от клони, слама и листа. По средата на жилището е огнището, подът е покрит с рогозки. Има обособени места за спане и посуда. В близост до жилището се

правят ями за съхранение на зърно и други продукти. Обособяват се малък площад и улици. В близост до жилищата са погребвани и почиталите близки, с гробен инвентар. Оръдията на труда се правят от камък и кост. Те са добре обработени и към тях се прикрепя дървена дръжка – ножове, стъргалки, игли, длета, върхове на копия и стрели, брадви, мотики, сърпове и други. Последните се свързват с развитието на земеделието. Сърповете се правят от рог на животно, в което са поставени, кремъчни върхове. Такива сърпове са открити в Карановската, Азмашката могила, с. Чавдар, Софийско, гр. Казанлък и други. През неолитът от глина започват да се изработват глинени съдове за бита и други керамични предмети. Те са изработвани на ръка и се пекат в специални пещи. Украсата им често е геометрична. Цветът на съдове варира от сив до светлокафяв. Следи от тази дейност се откриват при Караново – открити 130 съда в сграда; с. Мулдова, Асеновградско – 50 съда в едно жилище; Перник – глинени калъпи; с. Градешница, Врачанско, с. Чавдар, Софийско и други. Намират се и керамични предмети с религиозно – ритуални функции – антропоморфен съд от с. Габарево, Старозагорско. От ранният неолит има открити и човешки погребения. Най – древното подобно погребение намерено в български земи е от с. Джулюница, Великотърновско и е от края на VII хил. пр. н. е. Погребания е мъж, заедно с каменен жезъл и керамика. При с. Оходен, Врачанско е открита първото женско погребение, заедно с култивирани зърна пшеница (т. нар. неолитна Тодорка). През Неолитът родовете започват да се обединяват в племена, като нова форма на обществена организация.

Следващата историческа епоха е Медно – каменната (енеолит или халколит). Тя обхваща периода от V хил. пр. н. е. Наименованието ѝ идва от откриването и обработката на медта за изработване на оръдия на труда. Обработката на медта започва в Близкия Изток и Мала Азия и от там се пренася на Балканите. Изкопаната руда се добива и разтрошава. След това се топи в специални пещи и се излива в калъпи. Медта сравнително лесно се обработва, но направените от нея оръдия на труда не успяват напълно да изместят каменните и се използват заедно с тях.

Най – ранните медни рудници в български земи са в мес. Мечи кладенец (Айбунар) при Старозагорски минерални бани с. Хришчени, Старозагорско. Рудата от тях е добивана на дълбочина от над 20 м. Добивът и обработката на медта дава цялостен тласък на общественото – икономическото развитието на българските земи. Заедно с медта започват да се добива злато и други метали. Оръдията на труда да добре оформени и обработени. От мед и други метали се изработват оръжия, накити и други предмети. Такива предмети са открити в Карановската селищна могила (Караново V и VI), а пещ за обработка на мед е проучена при гр. Етрополе. Заедно с оръдия на труда и оръжията през тази епоха продължава да се правят керамични изделия. Битова керамика е по – добре оформена и с по – богата украса, като цвета и варира от сив до светлокафяв. Съществуват и предмети с ритуално значение – например глинени антропоморфни съд представляващи две човешки тела, мъжко и женско, съединени в едно, от селищната могила при Старозагорските минерални бани. Жилищата от тази епоха се изграждат по сходен начин като тези от неолита от нетрайни материали. Те обаче са малко по – големи и в основите им започва да се използва керпич или камък. Селищата по план са сходни с тези от неолита, като някои от тях се укрепяват. Обикновено броя на жилищата варира между 20 и 30, на се срещат и селища с до 150 жилища. а вида на жилища от тази епоха може да се съди от „макет на жилище“ намерен в халколитното селище при с. Овчарово, Търговищко. Освен типичните селищни могили, през тази епоха продължават да се използват пещери – Деветашката, Моворица, с. Глоджене, Ловешко. Появяват се и т. нар. наколни жилища изградени в езера – с. Езерово и с. Страшимирово във Варненското езеро, Дойранското езеро в Македония и други. Селища, некрополи и други находки от меднокаменната епоха в български земи има на много места. В Централна и Североизточна България са открити селища при: с. Дуранкулак, Добричко; с. Сокол, Силистренско; гр. Русе; с. Радинарад; с. Благоево, Разградско; гр. Търговище; с. Лиляк; с. Овчарово, Търговищко, гр. Шумен, мес. Коджадермен; с. Калино; с. Мадара, Шуменско; гр. Девня; с. Езерово; с. Страшимирово; с. Сава; с. Голямо Делчево,

Варненско; с. Хотница, Великогърновско; с. Деветаки; с. Глоджене, Ловешко. В Западна България са проучени селища при: гр. Дунавци, Видинско; гр. Мизия; с. Градешница; гр. Криводол; с. Борован; с. Оходен; с. Горна Кремена, Врачанско; гр. Нови Искър, гр. София – кв. Кремиковци и кв. Слатина; с. Горни Пасарел, Пернишко. В Южна България са изследвани селища при: гр. Карнобат; с. Завет, Бургаско; с. Биково, Ямболско; с. Караново; с. Езеро – Дипсиската могила; с. Загорци, Новозагорско; Стара Загора – Азмашката могила; с. Кирилово; гр. Казанлък; с. Габарево, Старозагорско; гр. Марица, Хасковско; с. Калояновец; с. Дуванлий; с. Церетелево; с. Граф Игнатиево, с. Юнаците; с. Борец; гр. Раковски; с. Каленовец, Плодивско; с. Капитан Димитриево, с. Брестовица; гр. Перушица, Пазарджишко и други. През Медно – каменната епоха се използват медни, каменни и костени оръдия на труда. За развитието на тъкачеството и шиенето говорят намерените – игли, шила, прешлени за вретено и глинени тежести за стан. Съществуват работилници за изработване на керамични изделия, на кремъчни оръжия – стрели (с. Мадара); на култови предмети – костени идоли (с. Хотница); на метални предмети (с. Караново, гр. Русе) и т. н., като от последното селище са намерени и рибарски принадлежности. При гр. Провадия започва да се добива сол, ценен продукт в древността. През тази епоха се обособяват и гробищни паркове до населените места (т. нар. некрополи – градове на мъртвите). Мъртвите се погребват в свито „хохерно“ положение, с гробен инвентар – битови предмети, оръжия, керамика. Най – значим некропол от български земи е проучен при гр. Варна, които е от втората половина на V хил. пр. н. е. Разкопани са около 300 гроба, в които има погребения с различен инвентар, в това число и символични погребения. В няколко гроба има богати находки на предмети от злато и мед – например гробове № 4 и № 43. В тях са намерени златни предмети с общо тегло над 6 кг. - символи на власт, два скиптъра; зооморфни фигури и амулети, най - вече на бик; глинени погребални маски със златни приложения; медни инструменти и т. н. Подобни погребения има и на други места: с. Дуранкулак – на Големия остров, в Дуранкулашкото езеро, около 1 200

погребения, най – големия праисторически некропол; с. Винаца, Шуменско; гр. Девня; гр. Русе – намерени, златна халка идол; с. Хотница, Великотърновско и гр. Ловеч, също открити златни предмети и т. н. Намерени са и редица предмети с религиозно – култово значение: модел на светилище от мес. Коджадермен до гр. Шумен; глинени и костени фигурки на жени от с. Караново, Новозагорско и с. Ловец, Старозагорско; глинен зооморфен съд от с. Караново; похлупак на антропоморфен съд, човешка глава от с. Габарево, Старозагорско, подобен съд и от наколните селища при гр. Варна; мраморна човешка фигура от с. Сулица, Старозагорско; глинена човешка глава от с. Съдиево, Сливенско и т. н. От енеолитното селище при с. Г. Делчево, Варненско е намерено най – ранното човешко изображение (детска глава изработена от глина в Европа). Много интересни находки с писмени знаци – неразчетени от тази епоха са открити при с. Градешница, Врачанско (малко глинено съдче, с писмени знаци върху четири реда) и с. Караново, Новозагорско (глинен печат, с кръгла основа и конусовидно дръжка, с диам. 6 см, са изписани писмени знаци), които са най – ранните подобни паметници в Европа. Обществено – икономическото развитие на българските земи през Медно – каменната епоха достига значително развитие. Поставя се началото на разложение на родовия строи и прехода към раннокласово общество, който е характерен за Близкия Изток и Средиземноморието. За това говорят находките от Варненския некропол V – IV хил. пр. н. е., където се забелязва класово разслоение. В края на неолита и през меднокаменната епоха в българските земи се разселват индоевропейците. Не са доизяснени техния произход и прародина – вероятно Източна и Югоизточна Европа и Мала Азия.

Бронзовата епоха е следващата историко – археологическа епоха в българските земи. Тя обхваща периода между 3 000 (2 750) до 1 200 г. пр. н. е. Разделя се на три подпериода: ранен – 3 000 – 1 900 г. пр. н. е.; среден – 1 900 – 1 500 г. пр. н. е. и късен 1 500 – 1 200 г. пр. н. е. Бронзът е сплав между мед и калай, като най – доброто съотношение е 90% мед и 10% калай. Най – ранно той започва да се използва в Близкия Изток и Мала Азия, като от тук той се пренася на Балканите. Сплавта се изготвяла чрез

топене в печи. За разлика от медта бронза се разтапя на по – ниска температура и след това се излива в специално приготвени калъпи. Направените оръдия на труда и оръжия от бронз са по – здрави и устойчиви на корозия. Те успяват да изместят каменните и костени. Изливат се всички необходими за живота предмети: могики, брадви, сърпове, чукове, ножове, върхове на копия и стрели, мечове и т. н. Калъпи за отливане на оръдия на труда са откриват на редица места: Караново и Езеро, Новозагорско; с. Побит камък, Разградско; с. Сокол, Сливенско; Новград, Русенско; Г. Косово, Ловешко и други. Рудата за изработването им се добива в Средногорието, Родопите, Странджа и т. н. Пред този период има добре развито земеделие, животновъдство и занаяти. Освен оръдия на труда и оръжия се правят накити и други битови предмети. Тласък има в развитието и на керамичното производство. Започва да се използва грънчарското колело. Глинените съдове са добре оформени и украсени с различни видове украса. Цветът на керамиката варира между сив и светлокафяв. Започва да се използва графитова украса. Керамични съдове се откриват при повечето от проучените селища. Керамика от българските земи има сходни образци със съседните области в това число и Мала Азия. Селища, некрополи и други обекти от бронзовата епоха има във всички региони на българските земи. В Централна и Североизточна България са проучени обекти при: с. Байкал, с. Върбица; с. Вълчитрън, Плевенско; гр. Ловеч, с. Деветаки, Ловешко; с. Емен; с. Самоводене, Великотърновско; гр. Русе; с. Семерджиево, Русенско; с. Побит камък, гр. Цар Калоян, Разградско; гр. Силистра; с. Кагугерица, с. Мадара; с. Царев брод, Шуменско; с. Страшимирово, с. Езерово, Варненско. В Западна България са изследвани обекти при: с. Балей; с. Връв; пещерата Магурата до с. Рабиша, Видинско; с. Орсоя, Монтанско; гр. Мизия; с. Алтимир; с. Крушовица; с. Остров; с. Галиче; гр. Бяла Слатина, Врачанско; гр. Етрополе; гр. Нови Искър; гр. София – кв. Кремиковци; с. Челопеч, Софийско. В Южна България са проучени обекти при: с. Долно Левски; с. Калугерово; с. Юнаците; с. Огняново, Пазарджишко; с. Маноле; с. Костиево; гр. Перушица; гр. Пловдив – хълма Яса

тепе; с. Дълбок извор, Пловдивско; с. Кирилово, гр. Марица; с. Михалич, Хасковско; гр. Казанлък; гр. Стара Загора – Берекетска могила; с. Дълбоки; с. Караново; с. Асеновец; гр. Нова Загора; с. Езеро – Дипсиската могила; с. Дяково; с. Омарчево, Старозагорско; гр. Сливен – кв. Речица; с. Тополчане, с. Чинтулово, Сливенко; гр. Ямбол; гр. Бургас – н. Атия и други. Най – значителното проучено селище от бронзовата епоха е при с. Езеро, Новозагорско. Могилата има елипсовидна форма с размери – 200 x 145 м. и дебелина на културния пласт 10 м. От него бронзовата епоха е представена от 4 м. културен пласт. Селищата от епохата на бронза наподобяват по строеж и план тези от медно - каменната, като част от тях са укрепени. Запазени са и редица обекти свързани с изповядването на религиозните култове. Такива са: култова сцена от глинени фигурки от с. Овчарово, Търговишко; рисунки на битови сцени от пещерата Магурата, до с. Рабиша, Видинско и други. Интересни са намерените в българските земи мегалитни паметници: в района Странджа и Сакар, а също и Източните Родопи са скални ниши обърнати на юг. Почитани са Слънцето, Великата богиня – майка и т. н. Заедно с тези паметници са проучени и редица некрополи, с гробен инвентар – с. Езеро, Новозагорско; гр. Казанлък; с. Царев брод, Шуменско и други.

Понятия и термини:

Неолитна „революция” – преход от присвояваща към производяща икономика.

3. Формиране на тракийската народност. Тракийски племена.

Тракийската народност се оформя през първата половина на II хил. пр. н. е. На територията на източната част на Балканския полуостров. По същото време се консолидират етнически и съседите им: илири и македонци на запад; елини на юг; скити на североизток. Траките спадат към индоевропейското езиково семейство. Първите писмени сведения за тях са от късната бронзова епоха в древногръцката митология и произведенията на легендарния гръцки поет Омир – Илиада и Одисея, описващи Троянската война (XIII - XII в. пр. н. е.). Етнонимът „траки“ е появява за първи път в Омировия епос. Под названието „Тракия“ древните гърци разбират първоначално тясна ивица земя по крайбрежието на Егейско и Мраморни морета от Халкидическия полуостров до Дарданелите – Тракийския Херсонес. В последствие през класическата и елинистическата епохи, познанията на гърците се разширяват и вече под Тракия се разбира цялата територия на север до р. Дунав и на изток до Черно море, населена преимуществено с тракийски племена. Според гръцкият историк Херодот - траките са най – многочислени след индусите и се разделят на много племена. През I хил. пр. н. е. тракийските племена населяват Източната и Централна част от Балканския полуостров, в това число и днешна Румъния.

Съществуват три теории за произхода на траките. Първата е „миграционната“, според която населението обитаващо българските земи II – I хил. пр. н. е. е индоевропейско по своя характер. Идва по тези земи от север на няколко вълни, като отчасти избива и отчасти покорява и се смесва с местното население. Втората е „автохтонна“, според която има пълна приемственост на населението по българските земи от Неолита до Желязната епоха (VII – I хил. пр. н. е.). Третата теория е „смесена“, като според нея местното население в българските земи от Неолита, Енеолита и Бронзовата епоха претърпява определен процес на индоевропеизация, твърде продължителен във времето и към II хил. пр. н. е. по своя характер населението в

този регион е преимуществено индоевропейско. Тази теория се базира основно на археологически проучвания. Не се изключват няколко миграционни вълни, засягащи основно Северна България. Информация за такива миграции се откриват в извори и са свързани с Троянската война и последвала активност на т. нар. „морски народи“, които се заселват в Мала Азия и Близкия Изток.

В двеногръцката митология се споменават тракийски племена и техните вождове, които се разселват в Северна Гърция и по Егейските острови: Терей от Давлида – Фокида, женен за атинянката Прокна, дъщеря на Пандион; Телеф, син на Херкулес – цар на мизите в Мала Азия; легендарния певец Орфей, в Родопите, който омайва хора и животни с музиката си, в района на Бистонска перая; Ойагъл – тракийски цар, син на Херопс, баща на Орфей; Музеи – тракийски певец, син на Орфей; Лин – тракийски певец син на Аполон или Ойагър, брат на Орфей; Евмолп, син Посейдон има син Исмар, който става зет и наследник на цар Теморий; царя-жрец Финей и т. н. Други персонажи, участници в Троянската война, се посочват в епосите Илиада и Одисея на Омир: Акамант, син на Евсор и героя Пейрой, син на Имбрас, предвождащи всички траки, дошли от Хелеспонта – Дарданелите; Ефрем, син Тройзен, вожд на копиеборци кикони; Пирайхмес и Акамант водят пеони дошли от долина на река Аксий – Вардар; легендарния цар Рез или Резос, син на Ейоней, дошъл от долината на р. Струма, който разполага с блестящи доспехи и бели коне; жрецът на Аполон – Марон, от гр. Исмар – Маронея; мизите начело с Хромий и Еном; фригите начело с Форкис и Асканий; сред съюзниците на трояните са още тракийските племена мизи, фриги, дардани.

Дреногръцките автори споменават за голям брой тракийски племена. Имената им са запазени до днес чрез гръцки и римски извори, поради факта, че траките не са имали писменост. Терминът „траки“ се налага като етнически за всички племена населяващи Източната половина на Балканския полуостров. В изворите се откриват имената на над 50 племена, някои от които са родствени по между си. Едно от най – многобройните племена са гетите. Те населяват обширна територия на Североизточна България, Добруджа, Влашко и

Молдова в днешна Румъния. Техни съседи в източна посока са скитите, като гетите взаимстват редица елементи от техния бит и въоръжение. До Делтата на р. Дунав живее племето агатирси, родствено на гетите. Също родствени на гетите са племената кробизи – обулензи и теризи населяващи Добричко и Варненско. В Централна Северна България до р. Дунав живеят мизите. На юг от тях в това число и Предбалкана населяват племето уздикези. На север от р. Дунав, в днешна Западна Румъния живее племето даки. Северозападна България и част от днешна Сърбия е племенната територия на трибалите, като на юг достига до Стара планина и долината на р. Искър. Крайният северозападният ъгъл на тракийската етническа територия, в близост до р. Дунав е обитаван от племето сигини. Те дават името на римския град Сингидунум (дн. Белград). На юг от трибалите по долината на р. Искър е племената територия на трери и тилатеи. По долината на р. Морава (Нишко, Пиротско) е населена от племето дардани. На територията на днешна Република Македония, по поречието на р. Вардар живеят пеоните. В района на Софийското поле са земите на племето серди, дали името на град Сердика (София). Югозападно от сердите, на територията на днешна Пернишка област живее агрианите и леии, които са родствени на пеоните. Районът на днешна Кюстендилска област е племената територия на дентелетите. По долината на р. Струма, в Благоевградското поле живее многолюдното племе меди, родствени на витините. На юг от него в Санданско – Петричкото и Серско поле се намират синтиите. По поречието на Долен Вардар са земите на племето фриги, като по – късно това племе се преселва в Мала Азия. На юг от синтите, между долните поречия на реките Струма и Вардар живеят крестони, мигдони и бисалти. По – късно техните земи са включени в границите на Македонската държава като отделни области. Част от мигдоните се прехвърлят в Мала Азия заедно с фригите. Районът на Солунското поле и Халкидическия полуостров също е населен с тракийски племена. Племето бруси населява Солунско; племето ситони – средния от три полуострова на Халкидическия полуостров, като за тях се споменава, че са добри земеделци и т. н. По долното поречие на р. Бистрица живее племето пиери. Земите между долните поречия на реките Струма

и Места около планината Пангей (планината Кушница, Гърция) са племенните територии на едони, дерони и одоманти. Те експлоатират намиращите се в планината златни и сребърни рудници. На север от тях по долината на р. Места живеят сатрите. В Рило – Родопския масив живее голямото тракийско племе беси. Негови източни съседи по долината на р. Места са сатрите и диите, известни още като „махайрофори“ - мечоносци. Тези племена както и племената - диобеси, травси, триали, сапеи, пети, дерсеи са родствени на бесите. Част от племето пиери се заселва на о. Тасос. В Западна Тракия са племенните територии на легендарните кикони, племената корпили и саи. Племето саи се прехвърля на един от егейските острови, наречен на неговото име Саонесос (остров на саите), а в последствие Самотраки. Тракийски племена достигат до островите: Лесбос, Лемнос, Хиос и други. Тракийски племена на по – ранен етап има разселени в Северна и Централна Гърция – Тесалия, о. Евбея и други. Гръцкият историк Тукидид споменава за старо гръцки предание, което след Троянската война за 79 години установяват своята власт над морските пътища в Егейско море и Проливите (таласократия). Племето койлалети е разделено на два клона: великокойлалети, живеещи в района на Средногорието и малкокойлалети – по северните склонове на Родопите. Едно от най – значителните тракийски племена – одрисите населява голяма територия от долините на реките Марица и Тунджа, като и част от днешна Източна Тракия. По долината на р. Камчия са земите на племената киримиани, нипсеи и селети. В района на Бургаско са земите на племената: транипси, меландити и мелинофаги (буквално просоядци). Северно от планината Странджа живее племето тини. То е част от племето витините, които първоначално живеят по долината на р. Струма. На територията на т. нар. Тракийския Херсонес живее племето долонки. От средата на II до средата на I хил. пр. н. е. в Мала Азия като част от миграционния поток, се преселват някои тракийски племена. Пеоните и дарданите се заселват в областта Троада, мизи – източно от тях. Племето фриги се установява в Централна Мала Азия, създавайки една от първите тракийски държава. През VII в. пр. н. е. племето витини се установява на южния бряг на Босфора

и т. н.

Понятия и термини:

народност – културно – историческа общност, основана на общ език, религия, традиции и обичаи.

4. Бит, обичаи и религия на траките. Тракийски език.

Тракийските племена имат сходен бит и обичаи. Той се базира на жилищата в които живеят, обзавеждането им, битовите предмети и въоръжението, облеклото и накитите, които носят. Тракийската аристокрация през елинистическата епоха се опитва да подражава на богати слоеве в Древна Гърция. Сведения за бита, обичаите и религията на траките се получават от археологическите проучвания и трудовете на гръцки и римски автори. Интересни податки за бита и обичаите на тракийските племена ни дава древногръцкия историк Херодот. Той пише: че тракийския народ след индийския, е най – голям от всички народи и ако се управлява от един господар, той ще бъде непобедим и много по – силен от другите народи. Но той констатира, че обединението на племената е невъзможно и за това те са слаби. Траките носят различни имена според страната си и имат приблизително еднакви обичаи. Новородените те оплакват, като изброяват колко много злини им предстоят, а починали погребват с радост, тъй като се смята, че отиват на по – добро място. Аристократите имат много жени. При смъртта на някои от тях между жените му настъпва спор, коя е била най – любимата му. След установяването на този факт, тя е убивана и погребвана с него. Тракиецът откупува жена си от родителите ѝ. Родители могат да правят с децата си каквото поискат, в това число да ги продават в робство. Аристокрацията се препитава от лов, войни и грабежи, а получените в битките рани се смятат за знак за благородство. При погребване на аристократи се оформят надгробни могили и се устройват тържества и състезания. Жените вършат къщната работа, понякога с прислуга. Херодот ни разказва интересна случка видяна от персийския цар Дарий I. Той забелязва жена от племето пеони да върши няколко дейности едновременно: да води кон на водопой, да носи съд за вода на главата си и да тъче лен. Тази случка накарала персийския цар да покани племето пеони да се засели в Мала Азия. Сведения за тракийската религия, в това число и култа към Залмоксис при гетите посоча Хеланик в труда си – Варварски обичаи. Аполоний Родоски разказва за почитането на мистериите – кабири на остров

Самотраки. Римският писател Овидий, заточен в град Томи (Констанца, Румъния) описва гетите като сурови хора, с дълги коси и бради, облечени с кожуси и въоръжени с ножове на кръста.

Религиозните вярвания на траките са свързани с култа към безсмъртието и вярата в задгробния живот. Освен писмените данни на гръцките автори сведения за религиозния живот на траките се получават и от археологически проучвания. Формира се един общотракийски религиозен пантеон, върху който оказва влияние и гръцката митология. Траките почитат редица божества. На първо място това култа към природните сили: растителен и животински свят, води, небесни тела и природни явления и т. н. Култови практики са съчетани с жертвоприношения и магически действия. Траките правят безкръвни (различни видове растения) и кръвни (жертвени животни) жертвоприношения. Едно от най – почитаните тракийски божества е Тракийския конник, бог на лова и войната. Оброчни плочки (над 1 500) с негови изображения се откриват във всички области населени с траки. Върху тези плочки той е представен в различни пози. Друго божество е Бендида (Кибела) – Великата богиня майка на плодородието. Сбелсурд е небесния бог на мълниите и дъжда, синоним на гръцкия бог Зевс. Той частично се припокрива с Тракийския конник. Други почитани божества са Аполон, Артемида и Хермес, които са част и от гръцкия религиозен пантеон. Особено разпространение в Тракия има култа към бог Дионис, на виното и веселието. Вероятно той има тракийски корени. По своя характер той изразява съединяването на мощни природни сили. Ритуалът се извършва от жени – вакханки, които танцуват и изпадат в транс. Бог Дионис е съпровождан от свита сатири, които също участват в ритуала. Светилището на Дионис придобива общотракийски характер и е посещавано от Александър Македонски и Октавиан Август. Месно тракийско божество е Дарзалас, почитан по Северното Черноморие. Разпространение получават и някои римски божества, като например Асклепий на здравето и лечителството. Един от най – забележителните образи в тракийската митологична система е този на Орфей (Орфизъм). Орфическата доктрина, типично тракийска по своя характер, произхожда от Микенската

епоха. Не е изключено Орфей да е тракийски цар- жрец от това време, които попада по – късно в митологическата литература. Орфическата доктрина съчетава в едно хтонически култови елементи слизани в (подземното царство) със соларни. Култът към Слънцето е важна съставка на тракийската образна система. Често Слънцето е отъждествявано със Аполон и Хермес. Орфей е херос, човек, който става безсмъртен, като се превръща в божество, владеещ до съвършенство синтезираните изкуства и мъдростта на древността: музика, лечителство, гадаене и управление. Орфей е типичният посредник между световите – между подземното царство, земята и небето, от една страна и между хората и боговете, от друга. Орфей е водач на душите на починали към подземното царство на Хадес, за което говори и митът за слизането му в Ада в търсене на любимата Евридика. По сложен е въпроса за орфическите мистерии и орфическите общества. Орфическите общества включват само мъже, при това аристократи, духовно богати, минали през определени степени на изпитания: лов, война (единоборство), гадаене и жертвоприношение. Далеч от погледа на простосмъртните те извършват религиозни ритуали – мистерии. В основата на Орфизмът е култа към Слънцето (соларен) и Висшия световен ред. Орфическите мистерии се делят на две групи. Първата се свързва с тайнства с посвещение, при които се избягва кръвната жертва. Вторите са мистерии, дионисиеви по своя характер, пресъздаващи разкъсването на Орфей от вакханките и пътуването на главата и лирата му до остров Лесбос. Орфей е сложен древнобалкански синтез от цар, жрец- гадател, герой и бог – фигура, съчетаваща прехода между световите и тяхното единство. Подобен на Орфей е образът на Залмоксис, жрец и божество на гетите. Според легендите той живее, четири години в пещера, след което започва да учи хората на лечителство и гадателско майсторство. При гетите се говори за човешки жертвоприношение. Избират „пратеник“, когото хвърлят върху копията и докато той все още е жив му казват какво да предаде на бог Залмоксис. Образът на Залмоксис най – вероятно пресъздава вярата на гетите и другите тракийски племена в прераждането и безсмъртието на душата. Подобни религиозни мистерии се

извършват и на о. Самотраки в чест на местните божества – тайнствените Кабири. С култа към безсмъртието на душата е свързан един от най – тайнствените образи в тракийската религиозно – митологична система – този на Тракийския Херос. Всеки знатен тракиец, ако спазва определени ритуали – мистерии може да се превърне в божество – херос. За тракийския светоглед границата между профанното и сакралното, между живото и смъртта, между човека и божеството е размита за сметка на един универсален космос, в който животът и смъртта са заменени от вечната цикличност на движението и прераждането. В пряка връзка с вярата в безсмъртието на душата са и погребалните ритуали на траките. Те практикуват както трупологагането, така и трупозгарянето. Знатните тракийци са погребвани в гробници, с гробен инвентар, любимия кон, съпруга и т. н. Те са засипвани, като се оформят тракийски надгробни могили.

Проблемите на тракийския език са разглеждани от известния български учен академик Владимир Георгиев. Траките нямат собствена писменост. До днес са запазени известно количество тракийски думи, чрез гръцки и римски извори. От тях може да се съди, че траките принадлежат на индоевропейското езиково семейство. Известни са около 250 тракийски думи, въз основа на които може да се състави най – обща представа за тракийския език. Най – достоверен материал за тракийската лексика са т. нар. глоси споменати у античните автори думи, чието значение е посочено и за които изрично е посочено, че са тракийски. Те са около 40 на брой: брия и дава (град); болинт (див бик); брюнх (китара); зелас, зила (вино); ромфея (голям меч) и т. н. Оскъдните сведения за лексиката на тракийския език се допълват с думи, изведени от тракийската ономастика. От пределите на Тракия са известни около 500 названия на планини, реки, селища, както и около 1 000 лични имена, някои от които се повтарят многократно (Севт, Терес, Котис, Битюз и други). От пределите на Древна Тракия са намерени няколко надписа написани на тракийски език с гръцки букви. Първият е върху златен пръстен намерен при с. Езерово, Първомайско, датиран от V в. пр. н. е. Надписът върху него се състои от 61 букви. Тълкованието на този надпис е следното: „Ролистене, аз, Неренея

Тилтеа, умирам редом до моя блаженопочиващи, аз която децата отхрани “. Друг надпис е върху голяма каменна плоча от с. Кьолмен, Преславско, която е от VI в. пр. н. е. В превод надписа гласи: „Ебар син на Зесас, аз 58 години живях тук. Не повреждай този гроб. Не осквернявай самия този покойник, за да не ти се направи същото.“. Други надписи са от: с. Дуванлии Пловдивско – върху златен пръстен 21 букви, но 5 не са разчетени, от V в. пр. н. е.; пак от с. Дуванлии, Пловдивско повтарящ се надпис върху четири сребърни съда от 8 букви, пак от същата епоха; на о. Самотраки намерени около 40 кратки надписи, отчасти повредени. Оскъдните намерени данни за тракийския език могат да дадат само неговата най – обща характеристика. Вероятно тракийския език има сходни особености с тези на съседните му народи: илири, македони, скити и други.

Понятия и термини:

Орфизъм – религиозно – култова доктрина на тракийските племена, свързана с култа към бесмъртие и вярата в задгробния живот.

5. Тракийските земи в края на Бронзовата и през Ранножелязната епоха (от средата на II до средата на I хил. пр. н. е.).

Периодът от средата на II до средата на I хил. пр. н. е. е твърде динамичен. На първо място се консолидира тракийската народност. С течение на времето в тракийските земи настъпват дълбоки обществено – икономически промени свързани с преход към раннокласово общество и възникване на държави. Освен вътрешни причините за ускоряването на този процес са и външни: гръцката колонизация по тракийското крайбрежие (VII – V в. пр. н. е.) и избухналите Гръко – персийски войни (499 – 449 г. пр. н. е.). Освен късната Бронзова епоха (1 500 – 1 200 г. пр. н. е.), този период обхваща и Желязната епоха, която се разделя на два подпериода: Ранножелязна (XII – VI в. пр. н. е.) и Късножелязна (V – I в. пр. н. е.)

Тракийското общество се разпада на две основни прослойки: родова аристокрация и селяни – общинници. Аристокрацията заема ръководна роля в рамките на племенната общност, владее земята и средствата за производство. За земята и стадата на аристокрацията се грижат селяните. Прослойката на селяните – общинници не еднородна, като тя също може да притежава имущество в определен размер. Част от селяни са в по – голяма зависимост от аристокрацията. През този период съществуват и роби, като труда им се използва в домакинството или те се продават в чужбина.

В Древна Тракия през разглежданата епоха са развити основните клонове на стопанството: земеделие, животновъдство, занаяти и търговия. Сведения за икономика ѝ се откриват в трудовете на гръцките писатели. Северната част от тракийските земи се характеризират с умерено – континентален климат, характерен със студени зими, а в Южна Тракия климата е сходен с този в Северна Гърция. Древна Тракия е богата на гори и други природни ресурси. Още Омир говори за добре развито земеделие. Той нарича тракийската земя „тлъстопочвена“ раждаща разнообразни житни растения. В Тракия се отглеждат пшеница, ръж, ечемик, просо, коноп, лен и други култури. Известна е

тракийската дума за ръж - „бриза“. Според гръцкия автор Теофраст (IV в. пр. н. е.) тракийската пшеница има много люспи и никнела и зреела по – късно от други области в Средиземноморието. Заедно със зърнените и технически култури в Тракия се отглеждат овощия и лозя. Производството на вино е широко разпространено и добре познато в Древна Гърция. Траките отглеждат редица животни: овце, говеда, коне и т. н. Омир възпява страната като „майка на овце“ и „родина на влекокраки говеда“. В тракийските земи се развиват разнообразни занаяти произвеждащи стоки за бита и въоръжението. Основните оръдия на труда и оръжия се правят от желязо и други метали. На много места са намерени железни оръдия на труда: Пловдивско – плоски железни брадви; Врачанско – сърпове, брадви, длета и т. н. В Тракия е добре развито рударството – например племето беси в Родопите. За бита се произвеждат различни видове предмети, в това число и керамика. Съдовете се правят на грънчарско колело, с украса, като цвета им варира от сив до светлокафяв. Траките активно търгуват със своите съседи и най – вече с гръцките полиси. От Тракия се изнася суровини, селскостопански продукти, роби, а се внасят занаятчийски стоки, оръжия, накити. Във връзка с развитието на външната и вътрешна търговия се оформят пътни трасета от „кервански“ тип, които пресичат тракийските земи, по долините на реките: Дунав, Морава, Марица, Струма и т. н., а също и по крайбрежията на Черно, Мраморно и Егейско море.

Селищната мрежа е добре развита като има два вида селища: неукрепени и крепости. Преобладават първия вид. Те не са големи по площ, като са строени на възвишения, близо до водоизточник. Планировката им е сходна с тези на селища от предходни епохи, а жилищата се изграждат от нетрайни материали. Използва се камък и керпич. Крепостите са племенни резиденции или крепости-убежища (с. Оходен, Врачанско; с. Царев брод, Шуменско; с. Дорково, Пазарджишко; Черниград, Етрополско; с. Устрем, Кърджалийско и други). В тях се изграждат жилищата на аристокрацията. Укрепени са с крепости стени от камък без спойка. Все още се използват пещери (Деветашката, пещера, Ловешко; пещерата Суха пещ до с. Долни

Лом, Видинско; пещерата Магурата до с. Рабиша, Видинско) и наколни жилища (Варненското езеро – гр. Белослав). Аристокрацията се погребва в гробници, мегалитни паметници – долмени (Странджа, Сакар). В Източните Родопи има скални гробници, с ниши, вероятно свързани със соларния култ у траките. По – значими селища, крепости и некрополи от Старожелязната епоха (XII – VI в. пр. н. е.) в Централна и Североизточна България са при: с. Гиген, Плевенско; с. Деветаки; с. Александрово; с. Столът, Ловешко; гр. Свищов; гр. В. Търново; с. Шереметя, Великотърновско; с. Новград, гр. Сливо поле, Русенско; с. Топчии, Разградско; с. Старо село, Силистренско; с. Царев брод; с. Величка; с. Янково, Шуменско; с. Белоградец; гр. Белослав; с. Голямо Делчево; Варненско. В Западна България са проучени селища и други обекти при: с. Ново село; гр. Видин; с. Долни Лом, Видинско; гр. Лом, Монтанско; с. Софрониево; гр. Мизия; гр. Оряхово; гр. Криводол; с. Оходен; с. Бели извор, Врачанско; гр. София, с. Байлово, Софийско; гр. Трън, с. Банице, Пернишко. В Южна България са проучени селища и некрополи при: с. Боримечково; с. Долни Левски; с. Черничево, Пазарджишко; с. Долно Сахране; с. Габарево; гр. Хисаря; гр. Пловдив; с. Павелско, Пловдивско; с. Гела, Смолянско; с. Овчарово; с. Метличка, Кърджалийско; с. Мезек; с. Любеново; с. Книжовник; с. Българска поляна; с. Овчарово, Хасковско; гр. Казанлък; гр. Мъглиж; с. Асеновец; с. Тополчане; с. Раднево, Сливенско; с. Кабиле, Ямболско; гр. Несебър; гр. Бургас – нос Атия и Меден рид; гр. Созопол; с. Голямо Буково; с. Близнак; с. Граничар, Бургаско и други.

През разглежданата епоха се забелязват миграционни движения от Югоизточна Европа към Мала Азия и Близкия Изток, в които участват и тракийските племена. В началото на периода те не са много активни. Все пак от гръцката митология се споменава за разселване на тракийски племена в Северна Гърция - Тесалия, островите Тасос, Самотраки, Евбея, дори до Атика. Тракийски племена взимат активно участие в Троянската война (XIII - XII в. пр. н. е.), както на страна на трояните, така и на древните гърците. След това те са част от потока на „морските народи“, които през XII в. пр. н. е. унищожават Хетското царство

и достигат до Асирия; Финикия и Сирия и Египет. Някъде се отблъснати, но на други места се разселват. Гръцкият историк Диодор изброява тези народи и годините, които те господстват по моретата. Между тях са посочени траките – 79 г. и фризите – 25 г. От XII в. пр. н. е. тракийски племена се разселват в Северозападна и Централна Мала Азия. В районът на областта Троя се заселват пеоните и дарданите, на изток от тях мизите, а на южния бряг на Босфора – витините. В Централна Мала Азия проникват фригите и част от мигдоните. Тези племена се обединяват в съюзи, а мизите достигат до Северна Месопотамия – т. н. мушки. Тракийски племена се разселват на редица егейски острови – Лесбос, Лемнос, Хиос и други.

През разглежданият период сред тракийските племена се създават условия за възникване на държавни структури – т. н. племенни съюзи. Този процес се ускорява и от миграционните движения. Начело на племенните съюзи стоят племенни вождове – базилевси (царе). Много често те съчетават държавно – военната власт със жреческата (царе – жреци от Микенски тип). В управлението им помагат – Съвета на старейшините, в който се включва родовата аристокрация и военните им дружини. Всички мъже от племето, години да носят оръжие, участват в племенното народно събрание. Отделните племена запазват своята автономия. Племенни съюзи възникват, както на Балканите, така и в Мала Азия. Племенен съюз създават гетите, населяващи Североизточна България. Освен жрецът – бог Залмоксис, се споменава и гетския цар Харбкбон през VII в. пр. н. е. Други племена, които създават племенни съюзи на Балканите са мизи, дардани и пеони. В гръцките митове се споменава името на царя на мизите – Телеф, син Херкулес. Сред съюзиците на трояните са пеонските царе Пирайхмес и Астеропей. На юг от тях племената едони, витини, мигдони, фриги също създават племенни съюзи. От долината на р. Струма към Троя се отправя легендарния тракийски цар Резос, чиито доспехи били от чисто злато. В Рило – Родопския масив възниква племенния съюз на бесите. Най – известната личност от тези земи е жреца – бог Орфей, който омайва с музиката си хора и животни. Най – голямото тракийско племе одрисите също създава племенен съюз по долината на р. Марица. На юг от

одриси и беси, племенни съюзи създават кикони, траки, долонки. Омир споменава за вождове на киконите участващи в Троянската война – Ефрем, Ментес, жреца на Аполон – Марон, а траките са предвождани от Акамант и Пейрой.

Заселилите се след XII в. пр. н. е. Мала Азия тракийски племена също създават голям племенен съюз. В началото водеща роля в него имат мизите - „мушки“ (XII – XI в. пр. н. е.), които достигат до Северна Месопотамия и воюват с асирийците. Цар Тиглатпаласар I ги разгромява и превръща пленниците в колонисти. От X в. пр. н. е. начело на съюза се налагат фригите, които създават и първата тракийска държава. Фригите населяват Централна Мала Азия, като контролират и бившата хетска столица Хатушаш. В границите на държавата е включено и част от хето-лувийското население на Мала Азия, което оказва влияние върху обществения и културен живот на Фригия. Освен столицата Гордион са изградени и други градове: Анкира, предшественик на днешната турска столица Анкара; главният фригийски култов център – Песинунт, където е почитана богинята Кибела и други. Най – голям разцвет държавата достига през VIII в. пр. н. е. При управлението на фригийският цар Гордий I (средата на VIII в. пр. н. е. до 738 г. пр. н. е.) държавата достига най – голямо териториално разширение, като той приема титлата „цар на Изтока и Запада“. Създава нова столица кръстена на неговото име – гр. Гордион. Според легендата Гордий произхождал от обикновено селско семейство, но съгласно волята на оракула той се оказва достоен за царската корона. В столицата си, в храма на бог Аполон, Гордий поставя една каруца, яремът на която е закрепен със сложен, майсторски направен възел (Гордиев възел). Твърдяло се, че който успее да развърже този възел, че стане господар на цяла Азия. Когато Александър Македонски започва своя Източен поход и минава през гр. Гордион, той разсича с меч си Гордиевия възел, а в последствие наистина овладява Азия. След това на трона се възкачва цар Мидас (738 – 700/695 г. пр. н. е.). Той идва на власт след жестока междуособица, възникнала след смъртта на предшественика му. Мидас покровителства развитието на наука и изкуствата и провежда активна външна политика на изток. В обстановка на

напрегната борба в Източното Средиземноморие Фригия влиза в конфликт с Урарту и Кархемъш и встъпва в различни антиасирийски коалиции. За цар Мидас съществува легенда, според която той е способен да превръща в злато, всичко до което се докосне. Тя се основава на безспорните факти за забогатяването на Мидас и самата Фригия по това време. Фригийците владеят земите и на държавата Лидия, заедно с богатите златни съкровища при р. Пактол. Мидас е първия негръцки цар, който прави скъпо дарение на светилището в Делфи (златен трон). Богатствата на Фригия привличат погледите на асирийците. Засилването на Урарту и Фригия принуждава асирийците да обърнат внимание на западната си граница. В летопис на Саргон II (721 – 705 г. пр. н. е.) се говори за успешна война срещу цар Мита (Мидас) - (717 – 714 г. пр. н. е.), при която асирийците превземат 3 000 (?) крепости; 10 града и вземат 2 400 пленника и богата плячка. Асирийската опасност принуждава фригийския цар Мидас да участва в антиасирийска коалиция с участието на Урарту, Кархемъш, Хамат и други вероятно след 717 г. пр. н. е. Асирийците разгромяват противниците си и Мидас е принуден да се признае за асирийски васал и да плаща годишен данък (714 г. пр. н. е.). Помиряването на фригийския цар с Асирия се дължи и на опасното положение, в което изпада страната, обградена отвсякъде с войнствени съседи. Освен Асирия и Урарту, от запад страна е заплашена от гърците, а от североизток през Кавказ, тук нахлуват кимерийците. През 705 г. пр. н. е. това племе последвано от скитите разгромяват медите и Асирия, като убиват цар Саргон II. След това опустошават Мала Азия. На този натиск Фригия не успява да се противопостави. Легендата разказва, че след като претърпява тежко поражение от кимерийците, цар Мидас се самоубива. Страната и столицата са опустошени от завоевателите. Фригийското царство се разпада в началото VII в. пр. н. е., като постепенно неговата територия е завладяна от държавата Лидия. През 546 г. пр. н. е. Заедно с Лидия персите покоряват Фригия и останалите тракийски племена в Мала Азия. Някои от тези области са обособени като отделни сатрапии. Фригите създават и забележителна култура, следи от която са се запазили. Проучена е част от столицата им

Гордион. В близост до нея са запазени над 100 могилни гробници, като най – голямата от тях се свързва с цар Мидас. Културата на фригите, заедно с религията им оказва силно влияние върху гръцката култура през архаичната епоха. Фригите участват във формирането на арменската народност.

От средата на VI в. пр. н. е. тракийските племена на Балканите стават съседи на могъщата Персийска империя. Персийският цар Дарий I обръща поглед към Балканите, като се опитва да разгроми скитите, които нападали земите му. Скитският поход на Дарий I се провежда в периода 512 – 510 г. пр. н. е. Персите преминават Босфора и подчиняват месните тракийски племена, сред които са одрисите. Продължават на север към р. Дунав, като единствено съпротива им оказват гетите. Освен някои тракийски племена, персите подчиняват редица гръцки колонии.

Понятия и термини:

мегалитни паметници – погребални съоръжения в тракийските земи

6. Гръцката колонизация по тракийското крайбрежие (VII – V в. пр. н. е.).

Древногръцката колонизация по бреговете на Тракия съставлява част от източната гръцка колонизация (VII – V в. пр. н. е.) и заема важно място в историята на тракийските земи. Както и в целия средиземноморски свят, така и по бреговете на Древна Тракия гръцката колонизация оказва непосредствено въздействие върху целия исторически процес не само в крайбрежната зона (Черно, Мраморно и Егейско море), но и във вътрешността на тракийските земи. Древногръцката колонизация, както и предшестващите по – ранни посещения на тракийското крайбрежие от средиземноморски народи, оказва влияние върху цялостното обществено, политическо и културно развитие на тракийските племена. В началото на I хил. пр. н. е. Древните гърците постепенно колонизират западното крайбрежието на Мала Азия, егейските острови и Северна Гърция. През VIII – VII в. пр. н. е. те обръщат поглед към Италия, Мала Азия и Балканите. Причините, които водят до създаването на гръцки колонии по тракийския бряг не се различават от тези в останалата част от Средиземноморието. Те са основно от социално – икономическо и политическо естество. Бързото увеличаване на населението и политическите борби в гръцките градове, са в основата на гръцката колонизация в Средиземноморието. Част от гърците търсят препитание, земя, но има и политически емигранти. Древногръцките колонии се създават на важни стратегически места, в близост до природни ресурси. Те възприемат държавното, обществено и архитектурно устройство на градовете – метрополиии. Много често са укрепявани. Всеки град има свое божество - патрон, някои от които дават името им (например Аполония). Населението в тях е смесено – гърци, траки и други. Гръцките колонии по тракийския бряг са основни центрове на занаяти и търговия с местното население.

Най – ранна е древногръцката колонизация по северното крайбрежие на Егейско море, между Солунския залив и Дарданелите (VII в. пр. н. е.). Първата гръцка колония на Халкидическия полуостров е Потидея, основана от гр. Коринт, в

края на VII в. пр. н. е. Тя е единствената коринтска колония в Източното Средиземноморие. Градът е разположен на полуостровчето Палена (най – западното от трите продължения на Халкидическия полуостров). През елинистическата епоха на нейно място възниква града Касандрия. Други градове на този полуостров са Менде, създаден от гр. Еретрия на о. Евбея, а също и колонията Скионе. На брега на Торонейския залив се намира града Олинт, разположен сред плодородно поле. Град Халкида на о. Евбея, основава на полуостров Ситония своя колония – Тороне. На този полуостров са създадени още колониите Сарте, Сермиде и други. На атонският полуостров - Акте (най – източния от трите полуострова) възникват градовете Сане и Акант от колонисти дошли от о. Андрос, един от големите Цикладски острови, а също и Аполония, Олофикс, Клеоне т. н. Малка гръцка колония възниква и на мястото на днешния град Солун – Терме. На Халкидическия полуостров е създадена и колонията Стагира от колонисти от Андрос в средата VII в. пр. н. е. Колонизацията на сектора между реките Струма и Марица, започва малко по – късно. Градът Амфиполис, долината на р. Струма е създаден през втората половина на VI в. пр. н. е. след два неуспешни опита от о. Тасос и Атина (437 г. пр. н. е.). При първият опит на Атина да колонизира района нейните войски са разгромени при Дориск от едоните. На юг от него е друга атинска колония Ейон. През 445 г. пр. н. е. атиняните създават колонията Брея, западно от Абдера. Колонисти от цикладския остров Парос завладяват о. Тасос, по – късно те колонизират отсрещния тракийски бряг известен като „тасоската переа“ - (Галепсос, Ойсиме, Аполония, Неапол, Кренида и други). Абдера, разположен недалеч на изток от устието на р. Места е основан към средата VII в. пр. н. е. (около 656 г. пр. н. е.) от преселници от Клазомена. Съществуването на клазоменската колония се оказва нетрайна и тя е унищожена от траките. Век по – късно преселници о. Теос, пак от западния бряг на Мала Азия, полагат основите на втората Абдера, която бързо се замогва. През 556 г. пр. н. е. персийският пълководец превзема о. Теос и принуждава част от жителите му да се преселят към тракийските земи - Абдера. През нея преминават важни пътища в Тракия, а нейното пристанище е едно от най –

удобните в този участък от егейския бряг. На мястото на древното селища Исмар, гръцки преселници от о. Хиос създават в средата на своя колония – Маронея, в средата на VII в. пр. н. е. Землището около града е много плодородно, което стимулира нейното развитие. В този район възникват и други гръцки колонии: Дикая, Сапе, Дориск, Зоне, Дрис и т. н. Една от най-значимите гръцки колонии по егейското крайбрежие е град Енос, близо до устието на р. Марица. Той възниква в края на VII в. пр. н. е. върху старо тракийско селище. Създаден е от колонисти от град Митилена на о. Лесбос. След потушаването на въстанието на гръцките полиси от Мала Азия срещу персите през 493 г. пр. н. е. част от населението на Милет се преселва към милетските колонии в района на Проливите и част от българското Черноморие – Аполония.

Крайбрежието на Мраморно море е колонизирано в периода (VII – VI в. пр. н. е.). Районът на Тракийския Херсонес (северния бряг на Дарданелите – Галиполския полуостров) и северния бряг на Мраморно море е колонизиран от преселници от град Мегара. И Византион, на северния бряг на Босфора, създаден около 660 г. пр. н. е. и Халкедон на неговия южен бряг, създаден около 687 г. пр. н. е. са мегарски колонии. Очевидно Мегара изпреварва по тези места не само Милет, но и други гръцки полиси. Мегарската колонизация обхваща и северното крайбрежие на Мраморно море. Тук е създадена колонията Селимбрия (дн. гр. Силиври, Турция), вероятно върху тракийско селище. Западно от нея колонисти от о. Самос основават големия градски център Перинт (дн. М. Ерегли, Турция), през 599 г. пр. н. е. Създадени са и някои по-малки селища като – Херайон Тейхос, Бизанте, Тирозида, Ганос и други. На Тракийския Херсонес възникват градовете: Сестос, Мадитос и Алопеконес. Очевидно гръцките колонисти от о. Лесбос, които полагат основите на тези градове, се стремят да установят контрола над Дарданелите. Малко по-късно са създадени градовете Кардия и Лимне от колонисти от град Милет, в началото на VI в. пр. н. е. При възникването на първия град участват преселници и от град Клазомена. Атина макар и по-късно също създава свои колонии на Тракийския Херсонес – неголемите градове като Критоне,

Пактие, Елойос и други. Вероятно градът Елеунт е основан също от Атина. По южния бряг на Мраморно море колонии организира гръцкият полис Милет. Такива са Абидос, Лампсак, Кизик, Киос и т. н. След създаването на гръко - тракийската държава на долониките в средата на VI в. пр. н. е. на южния бряг на Дарданелите Атина по инициатива на Пизистат прави своя колония Сигейон близо до Древна Троя.

Древногръцката колонизация по Западното Черноморско крайбрежие се извършва в периода VII - VI в. пр. н. е. Местните гръцки колонии са създадени основно от полисите Милет и Мегара, като по – голям е дела на град Милет, разположен на Западния бряг на Мала Азия. Милетските колонисти изпреварват повечето от гръцките полиси в района на Черно море, с изключение на някои райони северното и южното му крайбрежие. Най – ранните милетски колонии по тракийския бряг са Аполония (Созопол), в Бургаския залив, около 610 г. пр. н. е. и Истрос (Истрия, Румъния), близо до делтата на р. Дунав (първата половина на VII в. пр. н. е.). Аполония е разположена на удобния южен бряг на залива в близост до богатствата на планината Странджа (руди, дървен материал и т. н.). Жителите на Аполония създават и колонията Анхиало (Поморие), край която са разработени солници, през втората половина на VI в. пр. н. е. Интересен е факта, че като „ойкист“ (основоположник на колония) на Аполония е определен и изпратен от Милет видният общественик мислител Анаксимандър. Истрия е заобиколена с плодородна земя, а също и богата на риба делта на р. Дунав. Малко по – късно са създадени coloniите: Томи (Констанца, Румъния); Егисос (Тулча, Румъния); Дионисополис – Круной (Балчик) през първата половина VI в. пр. н. е. и Одесос (Варна) около 570 г. пр. н. е, на север от Стара планина. От Добруджа и Североизточна България, гърците внасят голямо количество селскостопански култури. За разлика от други гръцки колонии Одесос (Варна) има тракийско божество – патрон (бог Дарзалас). По южното крайбрежие са създадени coloniите Салмидесос (Мидия, Турция); Инеида също в Турция и други, през втората половина VI в. пр. н. е. Свои колонии създава и Мегара. Най – голямата е Месамбрия (Несебър) на северния бряг на Бургаски

залив, като тя се явява конкурент на Аполония. Тя е възниква през 510 г. пр. н. от колонисти от Византион и Халкедон. Други мегарски колонии са Калатис (Мангалия, Румъния) и Бизоне (Каварна) по Северното Черноморие на Тракия, са създадени през втората половина на VI в. пр. н. е. В този район възниква и колония Карон Лимен на н. Шабла, вероятно заселена от карийци, живеещи близо до гр. Милет. По българското черноморско крайбрежие са изградени и по – малки населени места, които се използват през летния сезон при: селата Дуранкулак и Камен бряг, Добричко; н. Калиакра - Тиризис; устието на р. Камчия; гр. Бяла и гр. Обзор, Варненско; до дн. гр. Бургас; гр. Китен; гр. Царево, гр. Ахтопол, Маслен нос и т. н. Трябва да се отбележи, че част от древногръцките колонии по тракийския бряг са създадени върху по – стари тракийски селища и крепости.

Древногръцката колонизация играе много важна роля в цялостното обществено – икономическо, политическо и културно развитие на тракийските племена в периода до римското завоевание I в. пр. н. е.

Понятия и термини:

метрополии – древногръцки градове (полиси), създали градове-колонии по тракийското крайбрежие

7. Тракийски държави VI – IV в. пр. н. е.

Древногръцката колонизация по тракийското крайбрежие (VII – V в. пр. н. е.) и избухналите Гръко – персийски войни (499 – 449 г. пр. н. е.) ускоряват процеса на възникване на държави на тракийските племена. Персите проникват на Балканите при Скитския поход на Дарий I през 512 – 510 г. пр. н. е. Малко след това персийският пълководец Мегабаз предприема поход в Южна Тракия, достигайки до земите на пеоните, като преселва част от тях в Мала Азия. През 499 г. пр. н. е. избухва въстание на гръцките полиси в Мала Азия срещу персите, което поставя началото на Гръко - персийските войни. След неговото потушаване през 492 г. персийският пълководец Мардоний предприема поход срещу Древна Гърция и достига с войската си до Агонския полуостров и разширявайки персийската власт в тракийските земи. Две години по – късно персите са разгромени край Маратон (490 г. пр. н. е.). През 480 г. пр. н. е. наследникът на Дарий I - Ксеркс преминава по егейското крайбрежие на Тракия и нахлува в Гърция, но персите са разгромени през следващата година. След това персите са изтласкани от Балканите (атиняните превземат Сестос на Дарданелите през 478 г.; Ейон до р. Струма през 476 г.; Дориск през 465 г. пр. н. е. и т. н.). Войната приключва през 449 г. пр. н. е. с победа за гърците.

Първата държава, която възниква на Балканите е гръко – тракийската държава на долонките. Те населяват Тракийският Херсонес (Галиполския полуостров, северния бряг на Дарданелите). Първоначално са обединени в племенен съюз. Конфликтите със съседното им племе апсинти и гръцките колонии на Тракийския Херсонес, стават причина за възникването на държавата им. Според разказаното от гръцкият историк Херодот долонките изпратили пратеници в светилището на Аполон в Делфи, за да научат какво им предстои. Оракулът им отговаря, че ще има война и да си потърсят предводител в древногръцките полиси. Който пръв ги покани в дома си него да вземат за предводител. Прекосявайки Древна Гърция, в Атина в дома си ги кани Милтиад, син на Кипсел от рода на Филаидите.

По това време в Атина управлява Пизистрат, а Милтиад е негов противник. След като разбира за мисията им, той се съгласява и изпраща човек в Делфи, за да разбере мнението на оракула. Милтиад Стари заедно с наеман отряд се отправя към Тракийския Херсонес, където поставя началото на гръко – тракийската държава на долонките около 560 г. пр. н. е. Той не е обявен за цар – базилевс, а за тиран, по подобие на съществуващата по това време в гръцките полиси форма на управление. Първото нещо, което прави новия владетел е да изгради преграден вал на северния край на полуострова, между градовете Кардия и Пактия. Постепенно Милтиад Стари налага властта си и над част от древногръцките полиси на полуострова. На южния бряг на Дарданели, близо до Древна Троя, атинският държавник Пизистрат създава колонията Сигейон, която установява контакти с държавата на Милтиад Стари. Последният сключва съюз със силната държава в Западна Мала Азия – Лидия, при управлението на цар Крез. В избухналият конфликт между долонките и древногръцката колония Лампсак, лидийският цар оказва помощ на долонките и съдейства за решаването на конфликта. През 546 г. пр. н. е. персите покоряват Лидия и долонките губят стратегически съюзник. Милтиад Стари умира около 516 г. пр. н. е. без наследници. Начело на долонките застава Стесагор син на брата на Милтиад - Кимон. Отново избухва конфликт с Лампсак, подкрепен от другите гръцки полиси на Тракийския Херсонес. В хода на войната и Стесагор загива (513 г. пр. н. е.). Според Херодот той е убит с брадва от един грък, който се представя за политически емигрант. Вероятно той е жител на някоя гръцка колония на полуострова. Докато продължава военния конфликт долонките повикват трети представител на рода Филаидите – Милтиад Млади, брат на Стесагор (513 – 489 г. пр. н. е.). Новият тиран на долонките разполага с наеман отряд от 500 души. Благодарение на тази помощ Милтиад Млади се справя не само с гърците от Тракийския Херсонес, но и с Лампсак. За да не допусне нови бунтове на гръцките полиси в Тракийския Херсонес Милтиад Млади заявява, че иска помирение и поканва техни представители на среща. След срещата тези представители са хвърлени в затвора. Милтиад Млади се жени за дъщерята на

долонския цар Олор – Хегесипила и така затвърждава властта си. Принуден е да се признае за персийски васал и участва в Скитският поход на Дарий I - (512 – 510 г. пр. н. е.), като охранява мостовете в района на делтата на р. Дунав. След оттеглянето на персите в тракийските земи нахлуват скитите, който достигат до проливите. Милтиад Млади е принуден да бяга в Атина, но след това е върнат от долонките. След 492 г. пр. н. е. той отново е в Атина. Командва атинската войска при победата ѝ над персите в битката при Маратон – 490 г. пр. н. е. Загибва по време на военна експедиция през 489 г. пр. н. е. По това време долонките продължават да бъдат персийски васали. Синът на Милтиад Млади – Кимон се опитва да възстанови частично властта си на Тракийския Херсонес. Постепенно долонките се връщат към старата си форма на управление – (военно- племенен съюз). При управлението на одриските царе Ситалк и Севт I през втората половина V в. пр. н. е. Тракийския Херсонес е включен в границите на Одриското царство като автономна област. Това е края на държавата на долонките.

Своя държава по това време създава и едно от големите тракийски племена – гетите. Те населяват земите на Североизточна България, Добруджа и Източната част на днешна Румъния. Първоначално гетите са обединени в племенен съюз. Гетите почитат божеството си патрон Залмоксис, на когото принасят жертви. По време на Скитският поход на Дарий I през 512 – 510 г. пр. н. е. само гетите, от тракийските племена, му се противопоставят „безумно“ и са покорени. През V в. пр. н. е. гетите са включени в границите на Одриското царство като автономна област. Те участват с военни контингенти във военните кампании на одриските царе Ситалк – 429 г. пр. н. е. срещу Македония и Севт I - 411 г. пр. н. е. срещу гръцката колония Кардия, на Тракийския Херсонес. След смъртта на одриския цар Котис I през 359 г. пр. н. е. държавата му се разпада на няколко части. По всяко вероятно около 358 г. пр. н. е. се обособява като самостоятелна държава Гетското царство в Северозападна Тракия. Предполага се, че първият гетски цар е Котела (IV в. пр. н. е.). Той се споменава във връзка с войната на македонския цар Филип II срещу скитите начело с цар Атей. Скитите навлизат в земите на

юг от р. Дунав. Стига се до оформянето на съюз между гетския цар Котела и македонския владетел Филип II, скрепен с династичен брак, дъщерята на Котела – Меда, става съпруга на Филип II. Македонците разгромяват скитите недалеч от Одесос (Варна) и ги изтласкват на север от р. Дунав – 339 г. пр. н. е. Гетите стават македонски съюзници, с задача да охраняват поречието на р. Дунав. Филип II се насочва на запад, воювайки с трибалите и се прибира в Македония, където наскоро след това е убит. Наследява го сина му Александър III Македонски. През 335 г. пр. н. е. той предприема поход в Тракия, с цел да усмири бунтове на тракийските племена. Преминава през Филипопол (Пловдив) и пресича Стара планина. Разгромява трибалите и достига до р. Дунав. Пресичайки реката македонците разбиват отвъддунавските гети. По всяка вероятност Александър III Македонски възстановява съюза си с гетите и те поемат задължението да охраняват района на р. Дунав – като северна граница на Македония. Вероятен наследник на Котела е гетския цар Дромихет (края на IV – началото на III в. пр. н. е.). При управлението на Дромихет като столичен център на гетите се оформя града Хелис (вероятно в мес. „Сборяново“ до с. Свещари, Исперихско). След смъртта на Александър III Македонски владенията му в Тракия са наследени Лизимах (323 – 281 г. пр. н. е.). Той се опитва да укрепи своята власт на Балканите. По време на бунтовете на гръцките колонии срещу македонската власт през 313 г. пр. н. е. Лизимах е принуден да воюва с гетите, които оказват помощ на въстаналите гърци. Нов военен конфликт между гети и македонци избухва в началото на III в. пр. н. е. Две македонски войски начело с Лизимах и неговия син Агатокул воюват с гетите, овладявайки някои техни крепости. Лизимах решава да атакува гетите по посока на тяхната столица, но е пленен с цялата си войска. Отведен е в Хелис, където се среща с Дромихет. Между двамата се постига примирие, което се спазва до края на управлението им. След смъртта на Дромихет Гетското царство отслабва. Предполага се, че Дромихет и македонската му съпруга са погребани в Свещарската гробница. През 80-те – 70-те година на III в. пр. н. е. Гетското царство се разпада под натиска на келтите (галите), които нахлуват на Балканите. Градът

Хелис и неговата околност е изоставена след силно земетресение в средата на III в. пр. н. е.

Държавни образувания през разглеждания период създават и други тракийски племена. Трибалите населяват земите на Северозападна България и днешна Сърбия. Върху стените на съдове от Рогозенското съкровище се споменава името на трибалският цар Дидюкаймос от V в. пр. н. е. Халес и Сирм са трибалски царе от IV в. пр. н. е. Вторият воюва с Александър III Македонски по време на похода му през 335 г. пр. н. е. Македонците преследват трибалите до р. Дунав, като последните се опитват да се укриват на острови в реката. Трибалите са победени от македонците и са принудени да се признаят за техни васали. Своя държава създават и племето пеони, живеещо по долината на р. Вардар. В средата на IV в. пр. н. е. управляват пеонските царе Атис и неговия наследник Литей (359 – 340 г. пр. н. е.). Те са принудени да воюват с македонците, като втория цар влиза в антимакедонска коалиция с траките. Следващият пеонски цар Патрай (335 – 315 г. пр. н. е.) е принуден да признае властта на Александър III Македонски. На изток от долното поречие на р. Струма, около планината Пангей (дн. Кушница), живее племето едони, при които се забелязва ускорен процес на държавообразуване. Запазени са монети от V в. пр. н. е. с надпис „Гетас цар на едоните“. Известно е името и на друг едонски цар – Питак, от който става жертва на заговор през 424 г. пр. н. е. В съседство с едоните живее племето дерони, които също имат царе и примитивна държавна организация. Запазени са монети на които е изобразен слънчев диск и колесница, управлявана от цар или божество. Своя държавна структура изграждат и бесите, населяващи Рило-родопския масив. Те контролират общотракийското светилище на бог Дионис. Вероятно разкритите богати погребения при с. Дуванлий, Пловдивско могат да се свържат с беския владетелски дом. В периода края на IV и началото на III в. пр. н. е. повечето от тези държави отслабват и се разпадат или са покорени от македонци и келти.

Понятия и термины:

Тракийски Херсонес – днешния Галиполски полуостров, в Турция

8. Одриското царство V – IV в. пр. н. е.

Създаването на Одриското царство е предшествано от военно – племенен съюз. Първото писмено сведение за одрисите е описания от гръцкият историк Херодот Скитски поход на Дарий I – 512 – 510 г. пр. н. е. Персите преминават Босфора и достигат до р. Артекс (вероятно р. Ергин, приток на р. Марица), която тече през земите на одрисите. По всяко вероятност те са принудени да се подчинят на персите. След тяхното оттегляне се създават условия за възникване на Одриското царство.

Може да се предположи, че Одриското царство възниква в началото V в. пр. н. е. Според Тукидид създател на Одриското царство е Терес I, който е „първия мощен цар на одрисите“. Плутарх твърди, че Терес е умрял на 90 г., като вероятно той е свидетел на похода на персите през 512 г. пр. н. е. Първото писмено сведения за Терес I е през 479 г. пр. н. е. когато той предприема поход срещу племето тини. Подчинява ги, но губи част от войската си. Вероятно Терес I управлява през първата половина на V в. пр. н. е. В началото на своето царуване той предприемат поход на север към р. Дунав, налагайки властта си над Централна и Североизточна България (земите на гети и мизи). Терес I сключва договор със скитския цар Ариапит, допълнен с династичен брак между дъщеря на Терес I и Ариапит. Уредени са и граничните въпроси между двете държави. През 479 г. пр. н. е. Терес I предприема поход срещу тините, но въпреки, че разполага с голяма войска той понася загуби. След това одрисите подчиняват и голяма част от Южна Тракия (след 479 г. пр. н. е. - похода срещу тините). След изтласкването на персите от тракийските земи през 465 – 464 г. пр. н. е. одрисите овладяват хинтерланта между Босфора и устието на р. Марица. Част от гръцките колонии, по западния бряг на Черно море и северния бряг на Мраморно море, стават васали на одрисите. Откритата в района на гр. Шипка уникална златна маска на тракийски владетел се свързва с Терес I. Той има трима сина, като двама от тях го наследяват: Спарадок и Ситалк, а името на третия е неизвестен. Реален наследник на Терес I е Спарадок. Той управлява за кратко в средата на V в. пр. н. е. За неговия син

Севт I споменава Тукидид. От Спарадок има запазени сребърни монети, вероятно сечени в гръцката колония Олинт, които показват, че е управлявал. През това време вероятни племенни резиденции на одрисите са: Ускудама (Одрин, Турция) и Кипсела (Ипсела, Турция).

След смъртта на Спарадок възниква проблем с наследяването на трона. Гръцкият историк Херодот споменава, че в началото на управление на Ситалк (445 – 424 г. пр. н. е.), брат му бяга при скитите. По същото време синът на Ариапит – Скил избягва при одрисите. Ситалк предприема поход към скитите. След среща му със скитския цар Октамасад принцовете за разменени и вероятно убити. По време на похода Ситалк разширява властта над гетите и на север от р. Дунав. По същото време той увеличава данъците плащани от гръцките градове – колонии, които са му подвластни. Границите на държавата му се разпростират до устието на р. Места. През 431 г. пр. н. е. той присъединява към държавата си Софийско и Кюстендилско, с живеещите в района тракийски племена. Междувременно е сключен съюз между Атина и Одриското царство насочен срещу Спарта и Македония с посредничеството на абдереча Нимфодор, шурей на одриския цар. През 429 г. пр. н. е. Ситалк предприема поход срещу Македония, описан от Тукидид. Тракийската войска според автора е 150 000 души, като в нея участват всички подвластни на одрисите племена и много наемници. Тя обаче не разполага с обсадни машини. Ситалк се опитва да разшири държавата си по долината на Струма. Тази войска предизвиква тревога не само в Македония, но и в гръцките полиси на север от Термопилите. Ситалк използва факта, че при него се намират Филип, брат на македонския цар Пердика II и неговия син Аминта. Одриската войска преминава северно от планините Рила и Осогово, навлизайки в земите на пеоните. След това достига до град Добер в долината на р. Вардар и навлиза на македонска територия. Македонците се оттеглят в укрепените градове и там оказват съпротива. Няколко крепости са превзети или се предават благодарение на присъствието на Аминта, син на Филип: Ейдомена, Гординия, Аталанта и други. Одрисите продължават в Централна Македония, обсаждайки без успех

Европ, Пела и други крепости. След това се насочват на югоизток опустошавайки областите Пиерия, Мигдония, Крестония и т. н. Войната се затяга без одрисите да постигнат военно преимущество. По съвет на своя племенник Севт, Ситалк сключва мир с македонците. Запазва се границата между двете държави, а Севт се жени за сестрата на Пердика II – Старатоника. Няколко години по – късно Ситалк се опитва да подчини племената в Северозападна Тракия. През 424 г. пр. н. е. предприема поход срещу трибалите. В битката при Делион одрисите за разбити, а Ситалк загива. При управлението на този тракийски владетел Одриската царство достига най – голямото си териториално разширение. Според описанието на Тукидид държавата му се разпростира: на изток до Черно море, на север до р. Дунав, на запад до реките – Искър, Струма и Места, а на юг до гърците колонии, между Византион, на Босфора до Абдера при р. Места. Разстоянието по суша от север на юг се изминава за 11 дни, а от запад на изток за 13 дни. Предполага се, че резиденцията на Ситалк е внушителния архитектурен комплекс при с. Старосел, Пловдивско. Ситалк е женен за знатна гъркиня от гръцката колония Абдера и вероятно това е повода да се оспорва правото на наследниците му към трона.

След смъртта на Ситалк отново се поставя въпроса за наследникът му. Върху надпис на съд от Рогозенското съкровище е изписано името Садок, за когото се предполага, че е син на Ситалк. Не той обаче, а неговия братовчед Севт I, сина на Спарадок наследява трона на одрисите (424 – 405 г. пр. н. е.). Новият владетел се отказва от опитите за разширение на държавата си в западна и югозападна посока. Възползвайки се от неудачите на Атина в Пелопонеската война той насочва погледите си към крайбрежието на Егейско и Мраморно море и Тракийския Херсонес. Разширява властта си над долонките и други тракийски племена и се опитва да завладее гръцки колонии, част от Първият Атински морски съюз. През 411 г. предприема поход срещу Кардия, като използва и гетски съюзници.

След смъртта на Севт I в Одриското царство настъпва отслабване и политическа децентрализация (405 – 386 г. пр. н. е.). То не успява да се възползва от отслабването на гръцките полиси

и особено Атина след Пелопонеската война. За цар на одрисите се налага Амадок I (Медок). За него почни няма сведения, с изключение на монетите сечени в гръцката колония Маронея. По същото време се издига парадинаста Месад, а неговия син Севт II, също се обявява цар. Той контролира крайбрежието на Мраморно море и гръцкия историк Ксенофонт го нарича „владетеля на крайбрежието“. Севт II се опитва да разшири своите земи и иска да наеме завърналите се от Персия гръцки наемници, сред които един от командирите е Ксенофонт. Атинският пълководец Тразибул, който през 389 - 388 г. пр. н. е. прави опит да възстанови атинските позиции в Тракийския Херсонес, като сключи договори и с двамата владетели. Севт II отказва и според сведение на Ксенофонт воюва с Амадок I. Освен тези владетели по това време се споменава и Терес II, предшественик на одриските царе Хебризелм и Котис I. През 386 г. пр. н. е. начело на одрисите застава Хебризелм, който управлява до 383 г. пр. н. е. Освен монети сечени с негово име в гр. Кипсела има запазен надпис на гръцки език (атински декрет), който представлява договор между Хебризелм и Атина.

Хебризелм е наследен от Котис I (383 – 359 г. пр. н. е.), като вероятно той идва на власт, чрез държавен преврат. По това време е създаден Вторият Атински морски съюз, регламентиращ статута на гръцките колонии по тракийското крайбрежие, участващи в него. Между одриси и атиняни е сключен договор. Котис I получава атинско гражданство и златен венец. Той установява своята резиденция в град Хиерон Орос (букв. Свещена планина) недалеч от гръцката колония Перинт на брега на Мраморно море. Този владетел води двойствена политика, лавирайки между Атина и нейните врагове. През 376 г. пр. н. е. - Котис I участва в съвместен поход на одриси и трибали срещу гръцката колония Абдера, но града успява да издържи на обсадата. Отслабването на Спарта и Атина в началото на 60-те години на IV в. пр. н. е. Довежда до активизиране на политика на Котис I. Той обсажда града Перинт, който е спасен благодарение на атинския пълководец Тимотей. През 365 г. пр. н. е. - Котис I нахлува в Тракийския Херсонес и обсажда град Сестос, но е изтласкан от обединените сили на атиняни командвани от

Тимотей и войските на персийския сатрап Ариобарзан. Одриският цар не се отказва от завоевателните си амбиции. Той спечелва на своя страна Ификрат, който става и негов зет. По негово внушение Котис I се намесва в династическите спорове в Македонското царство между Пердика III и Павзаний, а след това между Павзаний и Филип II. Котис I оказва помощ на Павзаний и навлиза в Халкидика като съюзник на град Олинт. Тук той спечелва за свои съюзник приятеля на Ификрат, наемния командир Харидем. Към 362 г. пр. н. е. Котис I завладява целия Тракийски Херсонес, с изключение на градовете Елеунт, Сестос и Критоне. През 361 г. пр. н. е. одрисите са принудени да воюват на два фронта срещу Атина и избухналото въстание на одриския аристократ Милтоцит. Въстанието е потушено като Милтоцит е помилван, а с помощта на Абидос, Котис I превзема Сестос. След като Ификрат напуска царския двор Котис I се споразумява с Харидем и неговите наемници да останат на служба при него. През 359 г. пр. н. е. Котис I се среща с Филип II и са уговорени териториални компенсации за одрисите и дипломатическо признаване на новия македонски цар. Срещата им има открито антиатински характер. На връщане от тази среща Котис I е убит от еноските братя Питон и Хераклид. Смята се, че покушението е дело на атинската дипломация. Интересни сведения за личността на Котис I оставят в своите трудове гръцките автори Демостен и Атеней. На сватбата на дъщеря си с пълководеца Ификрат Котис I сам сервира храната. Той често устройва тържества в различни части на държавата си, сред природата, като се отдава на удоволствия и разкош. Като разбира, че е избран за атински гражданин, той заявява, че ще даде права на всички атиняни да бъдат членове на неговото племе – одрисите.

След смъртта на Котис I настъпва период на отслабване и децентрализация на Одриското царство. Керсеблепт (359 – 340 г. пр. н. е.), син на Котис I управлява старите племенни територии на одрисите. Земите между Марица и Места попадат в ръцете на Амадок II (359 – 351 г. пр. н. е.) и наследника му Терес III (351 – 341 г. пр. н. е.). Поречието на р. Струма се оказва в ръцете на парадинаста Берисад (359 – 358 г. пр. н. е.) и синовете му начело с Кетрипор и Муноний (358 – 341 г. пр. н. е.). Отделя се като

самостоятелна държава и Гетското царство в Североизточна Тракия, начело с цар Котела. Това разделение се утвърждава след като Атина оказва помощ на другите династи срещу Керсеблепт. Той е принуден да признае разделянето и да върне на Атина гръцките колонии на Тракийския Херсонес, с изключение на Кардия. Наемниците на Харидем остават на служба при Керсеблепт. На гърците е преден Милтокит, който е убит заедно със сина си. През 358 г. пр. н. е. Керсеблепт и Харидем нарушават договора с Атина и завладяват целия Херсонес. През същата година умира парадинаста Берисад и е наследен от синовете си начело с Кетрипор. Организирана е антимакедонска коалиция с участието още на пеонския цар Линеи и илирийския цар Граб (357 г. пр. н. е.). Филип II успява да я разгроми и през следващата година да завладее селището Крениди, край планината Пангей, като на негово място създава град Филипи. След това подчинява гръцките колонии в Халкидика. Междувременно отношенията между Керсеблепт и Атина се подобряват. Атина си връща някои градове в Херсонеса. Керсеблепт и неговите синове (Йолай, Посидоний, Медиста и Терес) са почетени като атински граждани - 356 г. пр. н. е. През 352 – 351 г. пр. н. е. македонският цар Филип II предприема поход в Тракия. На негова страна преминават Амадок II и гръцките колонии Перинт и Византион. Обсадена е царската резиденция на Керсеблепт – Херайон Тейхос. Одриският владетел е принуден да се признае за македонски васал и да изпрати един от синовете си като заложник в Македония. През 351 г. пр. н. е. умира Амадок II и е наследен от Терес III, който продължава да бъде македонски съюзник. До 346 г. пр. н. е. Филип II подчинява гръцките градове колонии по егейското крайбрежие. В периодът 342 – 340 г. Филип II предприема поредица от военни операции, целящи да подчинят тракийските земи. Той успява да разгроми най – опасния си противник одриския цар Керсеблепт и да покори Южна Тракия. Предприети са срещу най – отдалечените одриски владения по поречието на Марица и Тунджа. Завладени са земите на Терес III и Кетрипор, както и гръцките колонии на Тракийския Херсонес и северния бряг на Мраморно море. През 340 г. пр. н. е. Филип II воюва с градовете Перинт и Византион без успех. През

339 г. пр. н. е. сключва съюз с гетите, разгромява и изтласква скитите на север от р. Дунав. След това воюва, не особено успешно с трибалите и се завръща в Македония. Неговият наследник Александър III Македонски е принуден да предприема поход в Тракия през 335 г. пр. н. е. за да потушава бунтове на тракийски племена срещу македонската власт.

Одриското царство е най – голямата тракийска държава. То просъществува до I в. от н. е. по подобие на останалите тракийски държави то не е централизирано. Отделните племенни области, които се включват в границите му запазват своята автономия, начело с базилевси – царе, за които се използва термина „парадинасти“. Одриският цар – базилевс, се сродява с парадинастите, които са длъжни да предоставят военни контингенти при конфликт. Царят на одрисите няма постоянна резиденция и контролира държавата си, като предприема обиколки из нея с дружината си.

Понятия и термини:

парадинасти – управители на отделни племенни области в Древна Тракия

Въпроси и задачи за самоподготовка към раздел I.

Въпроси

1. В коя пещера са запазени най – ранните човешки находки в българските земи.
2. Кои са общите черти в бита и обичаите тракийските племена описани от гръцкия историк Херодот.
3. Кои са гръцките колонии създадени на българското черноморие от гръцкия полис Мегара.
4. Кое тракийско племе започва първо да сече монети.
5. Кое тракийско племе създава първата държавна организация на Балканския полуостров.
6. Какви са били границите на Одриското царство според запазените извори.

Тест

за проверка на фактологическата, изворовата и историографскаосведоменост

1. Какъв период обхваща новокаменната епоха:

- а/ 10 – 8 хилядолетие пр. н. е.
- б/ 7 – 5 хилядолетие пр. н. е.
- в/ 3 – 2 хилядолетие пр. н. е.

2. За бита и обичаите на траките пише гръцкият историк:

- а/ Херодот
- б/ Тукидид
- в/ Ксенофонт

3. Тракийското племе долонки живеело:

- а/ до р. Дунав
- б/ на брега на Черно море
- в/ на Тракийския Херсонес

4. Голяма държава в Североизточна Тракия създава племето:

- а/ витини
- б/ беси

в/ гети

5. Поход в тракийските земи през 513 г. пр. н. е. предприема персийският цар:

а/ Дарий I

б/ Кир II

в/ Дарий III

6. Създател на Одриското царство е цар:

а/ Терес I

б/ Ситалк

в/ Котис I

7. През коя година одриският цар Ситалк предприема поход към Македония:

а/ 513 г. пр. н. е.

б/ 480 г. пр. н. е.

в/ 429 г. пр. н. е.

8. Кога одристият цар Севт I предприема поход в Тракийския Херсонес:

а/ 445 г. пр. н. е.

б/ 429 г. пр. н. е.

в/ 411 г. пр. н. е.

9. Кога управлява одристият цар Котис I:

а/ 480 – 450 г. пр. н. е.

б/ 445 – 424 г. пр. н. е.

в/ 383 – 359 г. пр. н. е.

10. Кой е създателя на държавата на долонките:

а/ Милтиад Стари

б/ Стесагор

в/ Милтиад Млади

Верни отговори:

1б, 2а, 3в, 4в, 5а, 6а, 7в, 8в, 9в, 10а

Критерии за оценка: Всеки верен отговор носи 1 точка. За положителен резултат са необходими 3 верни отговора: 3 точки - Среден ; 6 точки – Добър; 8 точки – Много добър и 10 точки – Отличен

Раздел II: Българските земи през елинистическата и римската епоха.

1. Македонска власт в Тракия.

Древна Македония възниква на територията на част от Егейска Македония – Воденско и поречието на р. Бистрица (областта Ематия). Създател на държавата е Пердика I в средата на VII в. пр. н. е. Македонската народност е родствена на своите източни и западни съседи – илири и траки. В очите на древните гърци – македонците са „варвари“, по подбие на другите народи на Балканите. Македония се засилва и териториално разширява през V - IV в. пр. н. е. при управлението на Александър I, Пердика II и Архелай. В границите ѝ са включени редица територии населени с тракийски племена – долните поречия на реките Вардар и Струма и Халкидическия полуостров. Македонците воюват с Одриското царство и други тракийски племена. Част от българските изследователи разглеждат история на Древна Македония, като част от българската история, позовавайки се на факта, че през VI – VII век областта е заселена със славянски и прабългарски племена и придобива български етнически характер.

Отслабването на гръцките полиси и Одриската царства през IV в. пр. н. е. е свързано със засилване на Македонското царство. След смъртта на Пердика III по време на поход срещу илирите властта в Македония преминава в ръцете на Филип II първо като настойник на малолетния сина на Пердика III – Аминта. В последствие Филип II (359 – 336 г. пр. н. е.) заграбва цялата власт. Той си поставя задача да завладее целия Балкански полуостров. Неутрализира създадената срещу него коалиция начело с Кетрипор, с участието още на пеонския цар Линей и илирийския цар Граб (357 г. пр. н. е.). През 356 г. пр. н. е. Филип II завладява селището Крениди, край планината Пангей, като на негово място създава град Филипи. Експлоатирайки местните златни рудници, той финансира своите военни компании. Македонците се включват в Свещената война (356 – 346 г. пр. н. е.) срещу полиса Фокида. В периода 357 – 354 г. пр. н. е.

Филип II успява да завладее редица гръцки колонии в района на Халкидическия полуостров. През 353 – 352 г. пр. н. е. македонците завладяват цяла Тесалия. Атина търси подкрепата на одриския цар Керсеблепт срещу тях. През 352 – 351 г. пр. н. е. македонският цар Филип II предприема поход в Тракия. На негова страна преминават Амадок II и гръцките колонии Перинт и Византион. Обсадена е царската резиденция на Керсеблепт – Херайон Тейхос. Атина не успява да му помогне. Одриският владетел е принуден да се признае за македонски васал и да изпрати един от синовете си като заложник в Македония. През 351 г. пр. н. е. умира Амадок II и е наследен от Терес III, който продължава да бъде македонски съюзник. Филип II продължава натиска си срещу гръцките колонии по егейското крайбрежие на Тракия и през 347 г. пр. н. е. успява да превземе град Олинт. През 346 г. пр. н. е. македонците превземат Абдера, Маронея и други градове, на Тракийския Херсонес, като навлизат и в земите на одрисите. Според сключения между Атина и Македония – Филократов мир, македонците запазват завладените от тях крепости. Окончателното покоряване на Одриското царство става при похода на Филип II в тракийските земи 342 – 340 г. пр. н. е. Той успява да разгроми най – опасния си противник одриския цар Керсеблепт и да покори Южна Тракия. Предприети са срещу най – отдалечените одриски владения по поречието на Марица и Тунджа (340 г. пр. н. е.). Завладени са земите на Терес III и Кетрипор, както и гръцките колонии на Тракийския Херсонес и северния бряг на Мраморно море (341 г. пр. н. е.). През 340 г. пр. н. е. Филип II воюва с градовете Перинт и Византион без успех. През 339 г. пр. н. е. сключва съюз с гетския цар Котела, насочен срещу нахлулите в района скити, като се жени за дъщеря му Меда. Филип II разгромява и изгласква скитите, начело с царят им Атей, на север от р. Дунав. Той подчинява гръцките колонии по Западното крайбрежие на Черно море и обсажда град Одесос (Варна). Оставяйки гетите да охраняват дунавската граница Филип II се насочва на запад. Воюва с трибалите, но търпи поражение. След това се завръща в Македония, където е убит през 336 г. пр. н. е. Филип II налага властта в тракийските земи на юг от Стара планина. За контрол над земите в Северна Тракия

се разчита на съюзни тракийски племена, като например гетите. Освен градът Филипи, в тракийските земи са създадени няколко македонски колонии, върху стари тракийски селища. Най – известни от тях са Филипопол (Пловдив) и Кабиле (до Ямбол). В изворите се споменават и други селища, които обаче не са локализирани. В тях се настаняват македонски гарнизони и колонисти, с цел да държат в подчинение местното тракийско население.

Наследникът на Филип II – Александър III Македонски (336 – 323 г. пр. н. е.) трябва в началото на своето управление да потушава бунтове в Гърция и Тракия. Той се справя със северните си съседи илири и пеони и през 335 г. пр. н. е. предприема поход в Тракия. Македонската войска се насочва по егейското крайбрежие на Тракия, южно от планината Орбел (Пирин), през Амфиполис, Филипи и достига Абдера, близо до устието на р. Места. След това продължава на север през Родопите, вероятно Роженския проход, към Филипопол (Пловдив). Александър III Македонски посещава и храма на бог Дионис, който се намира в Родопите. Част от войската му се отправя към Кабиле (до Ямбол) и през Източна Стара планина, вероятно установява контакт с гетите на Котела. Основната част от македонската войска пресича Стара планина през Шипченския проход или Прохода на Републиката, като преодолява съпротивата на местните племена. Те се опитват да спрат македонците, като ги обсипват с части от каруци, но дават около 1 500 убити. След това по долината на р. Лигин (Росица или Янтра) достига до р. Дунав (Истър). Александър III Македонски воюва с трибалите, начело с цар Сирм. Трибалите се опитват да се укриват на остров Певки (вероятно Белене) и успяват да отблъснат македонските опити за десант на острова. Въпреки това те се признават за победени от македонците и стават техни васали. Александър III Македонски сключва мир и с келтите, които живеят около днешната сръбска столица Белград. След това някъде между Белене и Свищов, македонците пресичат р. Дунав през нощта, като тяхната численост е 4 000 конника и 10 000 пехотинци. Македонците разгромяват отвъддунавските гети, превземайки тяхно укрепление и след това се завръщат на юг от реката, като принасят жертви на боговете, които им помагат в

похода. Александър III Македонски подновява съюза си с гетите на Котела, като те поемат задължението да охраняват района на Долен Дунав. Формално Македонската държава се разпростира до р. Дунав на север, но на север от Стара планина няма македонски войски. След това подчинява отново гръцките градове полиси в Елада и през 334 г. пр. н. е. предприема своя Източен поход, като покорява Персия и достига до Индия (324 г. пр. н. е.). Балканския полуостров е под властта на Антипатър, като наместник на Александър III Македонски. Тракийските земи под македонски контрол се управляват от стратежи, резидиращи вероятно във Филипопол и Кабиле. Първият стратег на Тракия е Александър, син на Аероп (335 – 334 г. пр. н. е.). Скоро след това той участва в похода на Изток. Следващият, чието име се споменава е Мемнон през 331 – 330 г. пр. н. е. Той е замесен в евентуален тракийски бунт с участието на Севт III, който вероятно сключва съюз с Атина срещу македонците. Срещу двата е принуден да воюва Антипатър, като по същото време е победена и Спарта. Друг македонски стратег е Зопирион (328 – 326 г. пр. н. е.). Той решава да укрепи македонската власт, както в тракийските земи, така и на север от р. Дунав. Предприема поход към гръцката колония Олбия, но е разгромен и загива.

След смъртта на Александър III Македонски държавата му е поделена от неговите военнопочалници (диадохи). Тракийските земи са преотстъпени на Лизимах, който по – късно приема титлата цар на Тракия (323 – 281 г. пр. н. е.). Редица тракийски племена отхвърлят македонската власт, като сред тях са одрисите и гетите. В началото на своето управление Лизимах се опитва да наложи своята власт над Източната Тракия. Негов противник е възстановеното Одриско царство начело със Севт III, със столица Севтополис (до Казанлък). Някъде на юг от Стара планина Лизимах среща войската на Севт III. Битката завършва без победител и е сключен мир, скрепен от брак между Лизимах и одриска принцеса. Македонците укрепват властта си, както в Източна, така и в Южна Тракия. През 313 г. пр. н. е. избухва въстание на дреногръцките градове колонии по Западния бряг на Черно море начело с Калатис (Мангалия, Румъния). Помощ на

въстаниците оказват съседните траки и противниците на Лизимах. Начело на войската си Лизимах настъпва по черноморското крайбрежие и превзема Одесос (Варна). Край Калатис (Мангалия, Румъния) той успява да разбие съюзните траки (гети) и да възстанови своята власт. След това се насочва на юг срещу настъпващата войска на Павзаний, изпратена от Антигон Едноокия в помощ на въстаниците. Лизимах побеждава Павзаний, а след това успява да надделее и над Севт III. През 310 г. пр. н. е. Лизимах се справя и с нова въстание на Калатис (Мангалия, Румъния), като жители на града търсят спасение на Кримския полуостров. Лизимах е на върха на славата си като държавата му се разпростира от р. Дунав до Северозападна Мала Азия. Своя столица той прави град Лизимахия през 309 г. пр. н. е., разположена близо до гръцката колония Кардия. По примера на останалите диадохи прима царска титла. През 90-те години на III в. пр. н. е. Лизимах воюва с гетския владетел Дромихет. Срещу гетите действат две македонски армии, командвани от Лизимах и неговия син Агатохъл. Овлдени редица гетски крепости без обаче македонците да постигнат победа. Вероятно първите сражения са южно от дн. гр. Шумен, в района на гр. Смядово. След неуспешната кампания на Агатохъл войската повежда сам Лизимах. При похода си към гетската столица Хелис (мес. Сборяново, до с. Свещари, Исперихско) македонците попадат в безводна област (в Североизточна България) и са принудени да се предадат. Лизимах е отведен в Хелис, където се среща с Дромихет. Достига се до договореност, да се сключи мир и македонците да върнат превзетите крепости, а дъщерята на Лизимах да се ожени за Дромихет. Мирният договор е спазван до края на живота на двамата. След смъртта на Дромихет, той е погребан в Свещарската гробиница. След гетската кампания Лизимах насочва вниманието си в южна посока. Той успява да заеме македонския трон и да разшири влиянието си в Гърция. Лизимах загива през 281 г. пр. н. е. в битката при Курупедион, Мала Азия срещу Селевк I. След смъртта му държавата му се разпада.

Понятия и термини:

диадохи – военнопочалници на Александър III Македонски, които поделят държавата му.

2. Тракийските земи през III в. пр. н. е.

III в. пр. н. е. е твърде динамичен в развитието на държавите на Балканският полуостров. В началото на век тук нахлуват келтите (галите), от Централна Европа, като опустошават полуострова и част от тях се прехвърлят в Мала Азия. Те ерозират македонската власт в региона като създават своя държава, но от друга страна довеждат до политическа децентрализация на съществуващите преди това държави.

След смъртта на Александър III Македонски са възстановените държавите на гетите при Дромихет (края на IV – началото на III в. пр. н. е.) и одрисите при Севт III (края на IV – началото на III в. пр. н. е.). Столица на одрисите става градът Севтополис (до Казанлък). Севт III се появява още около 330 г. пр. н. е., когато сключва съюз с Атина. Заедно със сина си Ребулас получава атинско гражданство. Той привлича в управлението си като жрец Медиста, вероятен син на Ксерсеблепт, което означава, че е свързан с управлявала преди това династия. Дромихет и Севт III воюват с различен успех с Лизимах и успяват да ограничат негови владения в тракийските земи. След смъртта на Дромихет Гетското царство отслабва и се разпокъсва под натиска на келтите. Столицата Хелис е изоставена в средата на III в. пр. н. е. след земетресение. Постепенно племенните центрове на гетите в Североизточна България се изтеглят към Добруджа и на север от р. Дунав. При проучване на района около гр. Казанлък в могилата „Голямата Косматка“ е намерена бронзова глава на Севт III. След смъртта на Севт III и в Одриската царство започва процес на отслабване и разпокъсване. В Севтополис властта преминава в ръцете на съпругата и синовете му в началото на III пр. н. е. (Севтополски надпис – Береника и синовете ѝ). Отцепват се някои региони като Кабиле (до Ямбол), където управлява Спарток (320 – 280 г. пр. н. е.), а други се оказват в ръцете на келтите. Градът Севтополис просъществува до средата на III в. пр. н. е., когато е унищожен по време на поход на сирийския цар Антиох II (около 250 г. пр. н. е.). Като вероятен център на одрисите се запазва града Кабиле.

През 80-те – 70-те години на III в. пр. н. е. келтите

нахлуват на Балканите в няколко направления. Начело с Белгий, Брен и Керетрий те нанасят поражение на дардани, пеони и илири и по долините на реките Морава и Вардар навлизат в Македония. През 279 г. пр. н. е. в битка с тях загива македонският цар Птолемей Керавън. След това в страната настъпва междуцарствие и е опустошена от келтите. Нашествениците проникват и в Древна Гърция, като са спрени чак при светилището в Делфи. Други групи, предвождани от Леонорий и Лутарий прекосяват тракийските земи по долините на Морава и Марица, нанасяйки удар на Одриското царство. Те достигат до Византион с намерение да се прехвърлят в Мала Азия. През 277 г. пр. н. е. македонският цар Антигон II Донат им нанася поражение край Лизимахия. Това не променя съществено хода на събитията, тъй като келтите се прехвърлят в Мала Азия и създават там своя държава. Друга вълна келтски племена се предвижва по долината на р. Дунав и към Черно море. Те нанасят поражение на трибали и гети, което води до разпадане на Гетското царство. Останалите в Тракия келти създават своя държава 280 – 279 г. пр. н. е. Основният извор за нейната история е Полибий. Според него тя се намира на север от гръцката колония Византион. Келтите често нападат града. Трудно може да се определи териториалния обхват на тази държава. Вероятно тя включва голяма част от Южна Тракия. Келтски находки се откриват на редица места в тракийските земи: Североизточна България (с. Арковна, Варненско); Софийско, долините на реките Тополница и Места; Югоизточна България (Бургаско) и т. н. Келтското царство обединява келтските племена в района, чиито въоръжени сили достигат до 20 000 души. Те са слаби по море и в обсадното изкуство. Изворите споменават двама от последните келтски царе: Комонторий и Кавар, от които се намират и монети. Особено активна външна политика спрямо съседите си провежда Кавар. Отношенията със съседните тракийски племена са враждебни. Столица на Келтското царство е град Тиле. Все още учените не са го локализирали. Има различни мнения: че е близо до Византион; до днешното село Тулово, Старозагорско; при с. Арковна, Варненско, където са намерени голямо количество келтски предмети. В края на III в. пр. н. е. държавата на келтите

отслабва. Оградено от всякъде от неприятели Келтското царство не могло да се задържи дълго време и приблизително 212 – 211 г. пр. н. е. то е разгромено от надигащите се траки.

Въпреки тежкия удар, които понася Одриското царство продължава да съществува. За пазен е Делфийски декрет от 270 – 269 г. пр. н. е., в който е споменат Котис, син на Райздос, цар на траките. В друг надпис от средата на III в. пр. н. е. намерен в Аполония (Созопол) се споменава за цар Котис, който дава сина си Рескупор като заложник в града (Котис II). Вероятно става дума за стари племенни територии на одрисите по поречието на р. Тунджа и Бургаско. Освен това се споменава и за други династи, което в унисон с политическата децентрализация на Тракия през III в. пр. н. е.: Скокток, Амадок, Барбабас и македонецата Атей в Западна Тракия и Родопите; Ауглеябис и Райгос – Кабиле. В края на III в. пр. н. е. започва процес на стабилизиране на Одриското царство при управлението на цар Севт IV. Вероятно с него се свързва унищожаването на Келтското царство в Тракия.

В Мала Азия, своя държава създава тракийското племе витини. Те населяват Северозападна част от областта ограничена от р. Сангарий на изток, Мраморно море на запад и черноморското крайбрежие и Босфора на север. Древна Витиния граничи с историческите области: Мизия на югозапад; Фригия на юг и Пафлагония на изток. По крайбрежието на Черно и Мраморно море има редица гръцки колонии. Витиния е завладяна от персите и след това от Александър III Македонски. След смъртта му тези земи попадат под властта на Антигон Едноокия, синът му Деметрий и друг диадох Лизимах. Срещу властта на последния се обявява местния парадинаст Зипоет (315 – 279 г. пр. н. е.). Той не само извоюва независимостта на Витиния, но през 298 г. пр. н. е. приема царска титла по подобие на останалите пълководци на Александър III Македонски. След него на трона се изреждат: Никомед I (279 – 255 г. пр. н. е.) и Зиелай (255 – 230 г. пр. н. е.). Витиния се превръща в силна и войнствена, макар и малка по размери елинистическа държава. Владетелите ѝ основават няколко града по примера на другите елинистически държави. Главни резиденции на витинските царе

са градовете: Никомедия (дн. Измит, Турция), на брега на Мраморно море и Пруса (дн. Бурса, Турция), в подножието на планината Олимп. През 278 – 277 г. пр. н. е. във Витиния възниква междуособици и Никомед I извиква на помощ келтите, които се прехвърлят от Тракия в Мала Азия. След края на междуособната война келтите започват да тероризират Западна и Централна Мала Азия, но са разбити от Селевкидите и Пергам, след което отсядат във Фригия.

Понятия и термини:

Витиния – област в Северозападна Мала Азия, населена с тракийското племе витини, създадо своя държава

3. Древна Тракия II – I в. пр. н. е.

В началото на периода се забелязва процес на стабилизиране на политическата картина в Тракия. Възстановяват се и укрепват някои тракийски държави като тези на одрисите, гетите, витини и други. От друга страна след като разгромява Картаген, Рим насочва погледите си към Източното Средиземноморие с амбиция да завладее региона.

В III в. пр. н. е. укрепва Одриското царство след като е унищожена държавата на келтите. При управлението на Севт IV (края на III – началото на II в. пр. н. е.) държавата разширява границите си. От него има запазени бронзови монети. През 80-те години на II в. пр. н. е. той изгонва македонците от Филипопол (Пловдив) и удържа на ответните походи към града на македонския цар Филип II. Наследен е от Котис III (70-те – 60-те години на II в. пр. н. е.), който също сече бронзови монети. Води активна външна политика, като предприема поход срещу град Абдера. Подкрепя Македония във войната ѝ срещу Рим (171 – 168 г. пр. н. е.). След нейното поражение установява контакт с Рим и освобождава сина си Битюс от плен. В средата на II в. пр. н. е. е посочено името на Терес IV, който оказва помощ на македонците по време на тяхното въстание срещу Рим през 149 – 148 г. пр. н. е. След това в изворите не се споменава за други владетели от тази династия. Вероятно в края на II и началото на I в. пр. н. е. одриският династичен дом се сродява с династичните домове на асти и сапеи, които дават последните два царски рода управлявали Одриското царство. Одриско – астейската династия е на власт през I в. пр. н. е., като нейна столица се явява града Бизия (Виза, Турция). Предшествениците на династията са парадинастите от района на Странджа: Мопсиестий, Тарутин, Медиста, Котис, Садала от III – II в. пр. н. е. През първата половина на I в. пр. н. е. управляват: Котис I (100 – 75 г. пр. н. е.), Садала I (75 – 57 г. пр. н. е.) и Котис II (57 – 48 г. пр. н. е.). След похода на римският пълководец М. Лукул през 72 г. пр. н. е. Одриското царство става римски васал. Садала II (48 – 42 г. пр. н. е.) е съюзник на римския пълководец Г. Помпей. След смъртта на Садала II сестра му Полемокрития предава властта на Брут и

Касий, които предприемат поход срещу бесите. След това на престола се изреждат Садала III (42 – 31 г. пр. н. е.) и Котис III (31 – 16 г. пр. н. е.). След отстраняването на Котис III от римляните властта в Одриското царство е предадена на одриско – сапейската династия, чиято столица е град Филипопол (Пловдив). Родоначалник е парадинаста Абруполис от II в. пр. н. е. в района на Родопите. През втората половина на I в. пр. н. е. управляват Котис I (до 50 г. пр. н. е.), Рескупорис I (50 – 42 г. пр. н. е.) и Котис II (42 – 16 г. пр. н. е.). Рескупорис I и брат му Раскос участват в римската гражданска война. След отстраняването на одриско-астейския цар Котис III, одриско-сапейският цар Рескупорис II (16 – 11 г. пр. н. е.) става владетел на Одриското царство. Той е внук на одриско-астейския цар Садала III. Дъщерята на одриско-сапейския цар Котис II става жена на одриско-астейския цар Котис III, а техния син Рескупорис II обединява двата династични дома. Одриско-сапейската династия е последната династия на Одриското царство преди то да бъде завладяна от римляните. И владетелите от тази династия също са римски васали. Рескупорис II е наследен от Реметалк I (11 г. пр. н. е. – 12 г. от н. е.). След това Одриското царство е разделено на две. На север управлява Рескупорис III (12 – 19 г.), а на юг Котис III. Рескупорис III отстранява племенника си, но след това е убит от римляните. Котис III се жени за дъщеря на Рескупорис III и има няколко деца: Реметалк, който го наследява; Полемон; Котис. Реметалк II се жени за Поледора Млада. След това на трона се изреждат още: Реметалк II (19 – 37 г.) на север, по същото време на юг синовете на Котис III, под римска опека. Реметалк III (37 – 45 г.) е последния одриски цар. Той се жени за Антония Трюф. След смъртта му римляните завладяват Южна Тракия.

Продължава своето съществуване и Витинското царство. Най – голям разцвет то има при управлението на витинският цар Прусий I (230 – 183 г. пр. н. е.). Води активна външна политика. Воюва първо с градовете Византион и Хераклея, като разбива флота им. След това завзема областта Мизия от Пергамското царство. Води антиримска и антипергамска политика като след битката при Магнезия 190 г. пр. н. е. дава убежище на картагенския пълководец Ханибал. Антиримската политика води

до загуби: след неуспешни военни действия Прусий I връща Мизия на Пергам и се задължава да предаде Ханибал, който се самоубива. При следващите владетели: Прусий II (182 – 149 г. пр. н. е.), Никомед II (149 – 127 г. пр. н. е.), Никомед III (127 – 94 г. пр. н. е.) започва бавен процес на отслабване на Витинското царство. Последният витински цар Никомед IV (94 – 74 г. пр. н. е.) е римски съюзник и противник на понтийския цар Митридат VI. На два пъти – през 91 и 88 г. пр. н. е. – е свалян от трона, но през 84 г. пр. н. е. възстановен с помощта на легионите на Л. К. Сула. Поддържа приятелски отношения с младия проконсул на провинция Азия – Г. Ю. Цезар. През 74 г. пр. н. е. следвайки примера на последния пергамски цар Атал III, Никомед IV завещава царството си на римляните. Витиния е превърната в римска провинция, а след 63 – 62 г. пр. н. е. е съставна част от голямата провинция Витиния и Понт.

Възстановява се и укрепва и Гетското царство. В резултат на келтското нашествие племенните резиденции на гетите се пренасят към Добруджа и на север от р. Дунав. В края на III и началото на II в. пр. н. е. се споменават имената на гетските царе: Арифарн, Залмодегикис, Ремикс и Золтес. Вероятно с някои от тях може да се свърже богатия некропол при Аджигьол, в Северна Добруджа. От II и началото на I в. пр. н. е. се намират монети от: Канит, Тануза, Харасп, Акраза, Сариа, Аелис, за които има спорове, дали са гетски или скитски владетели. През първата половина на I в. пр. н. е. Гетското царство укрепва и се разширява териториално. Този възход се свързва с управлението на гетския цар Буреписта (83 – 44 г. пр. н. е.). Той привлича в управлението жреца Декеней. Той успява да обедини гетските земи на двата бряга на р. Дунав, от Карпатите до Стара планина. Налага властта си над древногръцките колонии по западното Черноморие от Олбия при р. Днестър на север до Месембрия (Несебър) на юг. Столицата му се намирала на север от р. Дунав. По всяка вероятност Буреписта е в основата на поражението на римския пълководец Г. А. Хибрида близо до Дунавското устие – град Истрия, през 61 г. пр. н. е. През 44 г. пр. н. е. след смъртта на Буреписта, държавата му се разпада на няколко части (първо на пет, а след това на четири части). Земите на гетите на юг от

р. Дунав са покорени след похода на римския пълководец М. Крас в Северна Тракия през 28 г. пр. н. е. Част от земите на гетите на север от реката са включени в държавата на даките.

Свои държави създават и други тракийски племена. На първо място това е племето кени, живеещо в долното поречие на р. Марица. Тяхната държава възниква в края на III и началото на II в. пр. н. е., като неин създател е цар Диеглис. Кените са страшен противник на елинистическите владетели и римляните. Според гръцкият историк Диодор те принасят човешки жертвоприношения. Наследник на Диеглис е синът му Зибелмий. Кените участват заедно с други племена във военния сблъсък с оттеглящите от Мала Азия римляни през 188 г. пр. н. е. Те сключват съюз с Витинското царство. След това държавата им запада. Западно от тях се консолидират племенния съюз на сапеите, родствени на бесите. През 70-те години на II в. пр. н. е. техен пръв владетел е Абруполис. Своя държавна организация имат и бесите в Родопите. Изворите споменават за царя Робокент, който помага на Македония срещу римляните в средата на II в. пр. н. е. Римляните се опитват да подчинят бесите като предприемат редица походи срещу тях в Родопите. Такъв е походът на Гай Октавий, баща на Октавиан Август през 59 г. пр. н. е. Подкрепени от Рим одрисите отнемат от бесите светилището на Дионис. Този акт ще предизвика голямо въстание на бесите срещу римляните оглавно от жреца Вологез (16 – 11 г. пр. н. е.). Последната тракийска държава, която е покорена от римляните е държавата на даките в днешна Западна Румъния. Първоначално те са обединени в племенен съюз. Вероятно част от техните земи са в границите на държавата на гетския цар Буреписта, а също и на един от неговите наследници Котизон. Държавата на даките се консолидира в началото на I в. от н. е. Най – голям разцвет държавата на даките достига през втората половина на века при управлението на цар Децибал (Декебал). Той успешно воюва римляните през 80-те години на I в. от н. е. В началото на II в. пр. н. е. държавата на даките е завладяна от римляните. Част от траките запазват племенната си уредба до римското завоевание на Тракия. Тези траки са известни като „независими“ или „свободни траки“.

Понятия и термини:

„свободни или независими” траки – тракийски племена, които са запазили своята племенна уредба и не създават свои държави

4. Обществово – икономическо развитие и държавна уредба на Древна Тракия през елинистическата епоха (VI – I в. пр. н. е.).

През разглежданата епоха в тракийските земи настъпват значителни промени. Консолидира се класовото общество и се разпространяват робовладелските отношения. В Древна Тракия се обособяват две основни обществени прослойки – аристокрацията и селячеството. Царете, жреците и аристокрацията разполагат с големи богатства, стада и земя, която се обработва от селяните. За тракийските държави е характерна т. нар. „царска икономика“ – владетеля разполага със земята и богатствата, като контролира и организира икономическия живот, често с принудителни мерки. Сред прослойката на селяните има свободни и зависими, като те също разполагат с някакво имущество и земя. Селяните, заедно със занаятчиите и търговците оформят производящото съсловие, като те се обединяват в общини. Съществуват и роби, чиито труд се използва в домакинството и за тежка физическа дейност. Делът на робите не е голям, като от Тракия се изнасят роби за гръцките полиси.

Икономиката на Древна Тракия се структурира от основните клонове на стопанството: земеделие, животновъдство, занаяти и търговия. Земеделието и животновъдството за добре развити, като се отглеждат зърнени, технически култури, овощия, лозя, а също и говеда, овце, коне и други животни. Занаятите произвеждат стоки за бита и въоръжението. Оръдията на труда са приоритетно железни. Обработват се редица метали, в това число злато и сребро. Керамика се изработва на грънчарско колело. Тя е с рисувана или врязана украса, като цвета и варира от сив до светлокафяв. Траките търгуват със своите съседи, приоритетно с гръцките полиси. Изнасят се суровини, занаятчийски стоки, дървен материал, роби. Внасят се луксозни стоки и оръжия. За транспорт се използва каруцата и колесницата. Освен по суша се търгува и по море, в това число и по р. Дунав.

Преобладават малките и неукрепени селища от дополисен тип известни като коме (села) или с тракийската дума „пара“.

Освен гръцките и македонски колонии в Древна Тракия съществуват и големи градски центрове, които изпълняват и столични функции или служат за крепости убежища: Севтополис (до Казанлък); Кабиле (до Ямбол); Филипопол – Пулпудева (Пловдив); Хиерон Орос (до гръцката колония Перинт); Хелис (мес. Сборяново, до с. Свещари, Исперихско) и други. Част от тях следват гръцките архитектурни традиции. Например при Севтополис се обособяват две части, които укрепени: същинския град и владетелската резиденция – тюрзис. В тракийските земи съществува сравнително гъста селищна мрежа. Съществуват голям брой селища, некрополи и други обекти. В Северозападна и Централна Северна България са проучени обекти при: с. Орсоя, с. Равна, Видинско; с. Якимово, Монтанско; с. Софрониево, с. Липница, Врачанско; с. Вълчи трън, Плевенско; с. Деветаки, с. Малък Вършец, Ловешко; гр. Свищов, с. Емен, Великотърновско; с. Върбаново; с. Градница, Габровско. В Североизточна България са изследвани обекти при: гр. Русе; с. Обретеник; с. Брестовица, Русенско; гр. Кубрат, с. Свещари, Разградско; с. Дриново с. Светлен, Търговишко; с. Браничево; с. Мадара, Шуменско гр. Шумен с. Синдел, Варненско; Одесос (Варна); Бизоне (Каварна); Дионисополис (Балчик); с. Нова черна; с. Малък Преславец, Силистренско. В Югозападна България са проучени обекти при: Чертиград до гр. Етрополе; с. Негушево; с. Горна Малина, Софийско; гр. Перник; гр. Брезник, Пернишко; с. Плетена; с. Кочан, Благоевградско. В Югоизточна България са изследвани обекти при: с. Старосел; гр. Стрелча, Пазарджишко; с. Песнопой; с. Дуванлии, гр. Брезово, Пловдивско; с. Гела, Смолянско; с. Вълче поле; с. Мезек; с. Войводово; с. Тракиец; с. Българска поляна, Хасковско; гр. Казанлък; гр. Мъглиж; с. Сърневец, Старозагорско; гр. Сливен; с. Калояновец; с. Старо село; с. Сокол; гр. Ямбол; с. Новоселец; гр. Болярово, Ямболско; Месембрия (Несебър); Анхиало (Поморие); н. Атия; Аполония (Созопол) и други.

Държавното устройство на тракийските държави е сходно. Начело стои цар (базилевс), който управлява с помощта на аристокрацията и войската (съвета на старейшините). Владетелят разполага със значителна власт, в това число и съдебна.

Отделните области на държавата се управляват от парадинасти, които са представители на племенната аристокрация. В следствие тези племенни територии се превръщат в административни области наречени стратегии. Важна роля в управлението има племенното Народно събрание, в което се включват всички мъже годни да носят оръжие. То участва във взимането на всички важни за държавата решения, в това число обявяването на война. Военната тактика се определя от социалната структура в държавата. Основното ядро на тракийската армия е тежковъоръжената конница съставена от племената аристокрация. Лековъоръжената пехота, основно от селяни, изпълнява помощни функции. Тракийското племе гети е прочуто със леката си конница, съставена от стрелци с лък, вероятно взимствана от техните съседи скити.

Понятия и термини:

базилевси – владетели, царе на тракийските държави

5. Римско завоевание в тракийските земи (III в. пр. н. е. - I в. от н. е.).

През втората половина на III в. пр. н. е. Рим започва войни за завладяване на Западното Средиземноморие, като негов основен противник е града Картаген, разположен в Северна Африка. През 219 – 201 г. пр. н. е. се води Втората Пуническа война. Картагенският пълководец Ханибал нахлува в Италия и поставя Рим на изпитание. Той успява да спечели за свои съюзник македонския цар Филип V. Македонците не успяват да изпратят своя войска в Италия и воюват с римските съюзници на Балканите: илири, пеони, меди, някои гръцки полиси като Етолия и други. През 205 г. пр. н. е. Филип V е принуден да сключи неизгоден мир с Рим и неговите съюзници и да се откаже от своите завоевания на Балканите. През 201 г. пр. н. е. римляните разгромяват Картаген и насочват своите погледи към Източното Средиземноморие. През 203 г. пр. н. е. македонския цар Филип V сключва съюз със сирийския цар Антиох III насочен срещу Египет и други римски съюзници в района. Възползвайки се от малолетието на египетския цар Птолемей V съюзниците си поделят египетските владения в района на Проливите и Мала Азия. Подтикван от някои гръцки полиси Рим решава да воюва с Македония и и поставя ултиматум да изтегли войските от завзетите територии. След отказа на Македония избухва Втората македонска война (200 – 197 г. пр. н. е.). На страната на Рим застават Етолийския и Ахейски съюз, Атина, Родос, илири, дардани и т. н. Одрисите запазват въоръжен неутралитет. Отначало действията на римляните не са особено ефективни, но през 198 г. пр. н. е. те успяват да нанесат поражение на македонската войска. Окончателната победа над Македония е постигната в битката при Киноскефале, Тесалия през 197 г. пр. н. е. Гърците настояват през римляните Македония да бъде унищожена, но Рим желае да я запази като противовес на гръцките полиси. Македония е върната в границите си от преди 203 г. пр. н. е., като териториални придобивки получават съюзниците на Рим. На Македония е наложена контрибуция и

ограничения на въоръжените сили. Въпреки поражението си Филип V полага усилия за запазване на боеспособността на македонската армия. През 196 г. пр. н. е. Рим обявява независимостта на гръцките полиси, като подкрепя аристократичните групировки в тях да вземат властта. Част от населението в гръцките полиси са против римската намеса и те търсят подкрепа в лицето на сирийския цар Антиох III. От друга страна Рим желае да отслаби най – силната елинистическа държава в Близкия Изток. В нея след поражението на Картаген се установява и Ханибал. През 192 г. пр. н. е. избухва военен конфликт. Войските на сирийския цар Антиох III завладява египетските владения в Мала Азия и Тракия. След това навлиза в Елада, като печели за съюзници Етолия и други гръцки полиси. Ахейският съюз вика своя съюзник Рим, като към този съюз се присъединяват и други държави от региона: Пергам, о. Родос и други. Сирийците са разгромени в Гърция и постепенно изтласкани в Мала Азия. През 190 г. пр. н. е. те са разгромени в битката при Магнезия. През 188 г. пр. н. е. е сключен мир между Сирия и Рим. Антиох III губи владенията си в Мала Азия и на Балканите, като голяма част от тези територии са отстъпени на съюзниците на Рим – Египет, Родос, Пергам и други. Етолия е разграбена и завладяна от римляните. Пергам получава земите в района на Проливите. Македония запазва неутралитет в конфликта. По време на завръщането на римската войска от Мала Азия през 188 г. пр. н. е. в района на устието на р. Марица е нападната от тракийските племена: асти, кени, мадуатени и корели, които се опитват да отнемат обоза ѝ. Това е първия досег между римляни и траки. По това време е сключен съюз между държавата на кените и Витинското царство с антиримска насоченост.

Междувременно започва укрепването на Одриското царство след унищожаването на келтската власт в тракийските земи – (212 – 211 г. пр. н. е.). Начело на държавата застава Севт IV (III края на – началото на II в. пр. н. е.). Той успява да изтласка македонците от района на Филипопол (Пловдив). На два пъти македонският цар Филип V се опитва без успех да си върне града – (184 и 181 г. пр. н. е.). През 179 г. пр. н. е. македонския

престол Персий, който отстранява своя брат Деметрий, проримски настроен. Успява да изгради антиримски съюз, към който е привлечен и одриския цар. Римляните започват преговори с Македония, с цел да обезсилят коалицията. След като Рим отхвърля македонските искания започва Третата македонска война (171 – 168 г. пр. н. е.). В началото военните действия не са особено успешни за римляните. След като начело на римската войска застава Емилий Павел настъпва прелом в хода на военните действия. В битката при Пидна, лятото на 168 г. пр. н. е. римляните разбиват македонската фаланга и одриската тежковъоръжена конница. Персей опитва да избяга, но е заловен и убит. Македония губи своята независимост и е разделена на четири части управлявани от римски наместници. Рим се разпръва и с гръцките съюзници на македонците. Разграбени са над 70 епирските градове и около 150 000 души са отведени в робство; 1 000 знатни жители на Ахейския съюз са отведени в Рим като заложници; на о. Родос са отнети редица привилегии и т. н. По време на битката при Пидна е пленен сина на одриския цар Котис III – Битюс. Римските пълководци са впечатлени от храбростта на тракийските контингенти. Котис III (първата половина на II в. пр. н. е.) начело на делегация посещава Рим и говори пред Сената. Последният се отнася благосклонно и освобождава пленените траки. Котис III е третиран като официален представител на Одриското царство, което единствено от македонските съюзници запазва независимостта си след Третата македонска война. Установени са дипломатически отношения между двете страни, както и обща граница. В пределите на завладяната от римляните Македония се включват и редица тракийски области от южните части на Древна Тракия. В средата на II в. пр. н. е. Рим е принуден да воюва в Испания, Северна Африка и на Балканите. През 149 г. пр. н. е. в Македония избухва въстание (Четвърта македонска война) начело с Андриск, който се представя за син на Персей и е известен като Лъже-Филип I. Той успява да освободи Македония и получава подкрепа от някои гръцки полиси и одриския цар Терес IV (средата на II в. пр. н. е.). След като претърпява поражение на един свои легион, Рим разгромява въстаниците с участието на пергамски войски.

Андриск бяга при траките, но те се отмятат от него и го предават на римляните. Македония става римска провинция през 148 г. пр. н. е. За Рим тази провинция има важно стратегическо и икономическо значение. Тя се превръща в база за римската експанзия на Балканите и в Мала Азия. През 146 г. пр. н. е. римляните разгромяват Ахейския съюз и други гръцки полиси. Създадени са римските провинции Ахая, Епир и Илирия. Коринт е разрушен и жителите му са отведени в робство. Някои гръцки полиси като Атина, Спарта и други, формално се запазват още няколко десетилетия. В края на 40-те и през 30-те години на II в. пр. н. е. в Македония и Елада избухват още няколко въстания начело с: Лъже-Филип II, Лъже-Александър и други. Македонците, заедно с илирите и траките се претопяват. Част от първите се оттеглят към Солун (Тесалоника) и новата римска столица Константинопол. В края на Античността и през Средновековието областта Македония обхваща Южна и Източна Тракия, в близост до Константинопол. През 133 г. пр. н. е. след смъртта на пергамския цар Атал III държавата е завещана на римляните. След като потушават избухналото въстание римляните завладяват Западна Мала Азия и създават тук провинция Азия. Тракийският Херсонес и Проливите, които са част от Пергам попадат под римска власт. По инициатива на провинциалния управител Гней Егнаций започва изграждането на път носещ неговото име – Виа Егнация, свързваща адриатическото пристанище Дирахиум (Драч), с Проливите (Дарданелите и Босфора) и Мала Азия.

В края на II в. пр. н. е. и началото на I в. пр. н. е. римските владения на Балканите са обект на чести нападения от тракийските племена, живеещи в съседство с тях. През 119 г. пр. н. е. племената скордиски и меди предвождани от династа Типас разбиват войските на римския пълководец Секст Помпей, който загива в битката. Малка по – късно траките са победени в битката при град Лете от Марк Атий. Между 114 и 106 г. пр. н. е. римските пълководци: Г. П. Катон, М. Л. Друз, Г. Ц. Метел и М. М. Руф воюват с тракийските племена скордиски, меди и трибали. През 90 г. пр. н. е. династа на медите Сотимос сключва съюз с племената скордиски и дардани и нахлува в римските

владения. Те са разгромени от римляните в съюз с траките – дентелити. Траките и гръцките градове – колонии в района са въввлечени и в т. нар. Митридадови войни (Първа – 89 – 86 и Втора 85 – 83 г. пр. н. е.) между понтийския цар Митридад VI и римляните. Римляните успяват да разгрозят Митридад VI. По време на Първата Митридадова война римският пълководец Луций Корнелий Сула нахлува в земите на тракийското племе меди, които опустошава. Според част от изследователите по време на тази кампания в Рим е отведен Спартак, вероятно вожд на медите, който след това оглавява най – голямото робски въстание в Рим и Италия (74 – 71 г. пр. н. е.). По същото време витинският цар Никомед IV завещава държавата си на римляните, които създават през 74 г. пр. н. е. провинция Витиния, в Мала Азия. Траките и другите държави на Балканите са въввлечени и в Третата Митридадова война (74 – 65 г. пр. н. е.). През 78 – 76 г. пр. н. е. римляните предприемат голяма офанзива по долината на р. Струма и в Родопите срещу беси и други племена. Тя е ръководена от римският пълководец А. К. Пулхер, който загива по време на кампанията. През 75 – 73 г. пр. н. е. наследника на Пулхер, Г. С. Курион предприема поход срещу племената пеони, дардани и трибали т. нар. Дарданска война. Той е първия римски пълководец, който достига до р. Дунав през тракийските предели. През 72 – 71 г. пр. н. е. римският пълководец Марк Лукул предприема голяма офанзива в тракийските земи. Първоначално той воюва с бесите. След това навлиза в земите на Одриското царство като превзема Филипопол (Пловдив), Ускудама (Одрин) и Кабиле (до Ямбол). Одриско-астейският цар Садала II (75 – 57 г. пр. н. е.) е принуден да се признае за римски васал. Римляните продължават офанзивата си по Западния бряг на Черно море. Апология (Созопол) е разрушен, а статуята Аполон на скулптура Каламис е отнесена в Рим. Завладени са Месембрия (Несебър), Анхиало (Поморие), Одесос (Варна), Дионисополис (Балчик), Калатис (Мангалия), Томи (Констанца), Истрос (Истрия). Превзетите градове са присъединени към провинция Македония. За първи път римски войски преминават на север от Стара планина и тамошните тракийски племена се сблъскват с римското оръжие. Въпреки, че оставят гарнизони римското

военно присъствие в тракийските земи не е трайно. Все още тези земи са извън римските завоевателни планове, като римляните се опитват да утвърдят своя власт над Южната част от Балканите и в Мала Азия. Военните кампании на римските пълководци срещу тракийските племена продължават. През 62 – 61 г. пр. н. е. Г. А. Хибрида предприема поход по маршрута на М. Лукул, но е разбит близо до устието на р. Дунав. Повечето от гръцките колонии по Западния бряг на Черно море отхвърлят римската власт. По това време се засилва Гетското царство при управлението на Буребиста (първата половина I в. пр. н. е.). Той обединява гетските земи, както на север, така и на юг от р. Дунав и налага властта на гръцките колонии по Черноморския бряг от Месембрия (Несебър) на юг до Олбия на север. През 44 г. пр. н. е. след смъртта на Буребиста държавата му се разпада. През 59 г. пр. н. е. римският пълководец Гай Октавий, бащата на Октавиан Август, в съюз с Одриското царство, предприема офанзива срещу бесите, която има частичен успех. Стига до светилището на бог Дионис в Родопите, където оракулът предсказва блестящо бъдеще за сина му. Вождът на бесите Рабукент, оглавява делегация при римляните за сключване на мир, като предлага съюз на римляните, ако прекратят съюза си с одрисите. Подкупени от представители на одриско-астейският цар Котис II (57 - 48 г. пр. н. е.) римляните убиват беския вожд и с това нарушават установената от тях норма за неприкосновеност на дипломатически пратеници. През 57 – 55 г. пр. н. е. в отговор на жестоките набези на частите на Л. К. Пизон тракийските племена меди, дентелети, дардани, беси, пеони нахлуват в провинция Македония, достигайки до Тесалоника (Солун). Прекъснати са комуникациите по пътя Виа Егнация и се налага прехвърлянето на допълнителни военни части за да бъдат изтласкани траките.

Траките са въввлечени и в избухналите граждански войни в Рим през I в. пр. н. е. Първият триумвират се разпада след смъртта на М. Крас като възниква конфликт между Г. Помпей, подкрепян от сената и Ю. Цезар, управител на Галия. Одриско-астейският цар Садала I (48 – 42 г. пр. н. е.), който наследява Котис II продължава да бъде римски съюзник. Той участва във войската на Г. Помпей в битката при Фарсала (Македония) срещу

Ю. Цезар. Дори и след поражението траките продължават да защитават твърдо лагера на Помпей. На страната на Г. Помпей се сражава и Рескупорис I (50 – 42 г. пр. н. е.) от одриско-сапейската династия. След битката при Фарсала Ю. Цезар пощадява тракийските съюзници на Г. Помпей, тъй като възнамерява да предприеме поход срещу гетския цар Бурбиста и не иска да увеличава своите противници на Балканите. Неговата идея да премести римската граница на север до р. Дунав не се реализира, поради убийството му от сенатори М. Брут и Касий през 44 г. пр. н. е. Те обаче са принудени да избягат на Балканите. В Рим се оформя Вторият триумвират: Г. Октавиан, М. Антоний и М. Лепид. Сестрата на починалия одриски цар Садала II – Полемокрития предоставя властта в държавата на Брут и Касий. Те оглавяват военен поход на одрисите срещу бесите. Брут и Касий спечелват за свои съюзници и одриско-сапейските царе: Рескупорис I и неговия брат Раскос (50 – 42 г. пр. н. е.). В битката при Филипи (Македония) през 42 г. пр. н. е. на страната на Брут и Касий, участва с войската си одриско-астейския цар Садала III (42 – 31 г. пр. н. е.). Братята Рескупорис I и Раскос се включват на противниковите страни, с по около 3 000 конника. Рескупорис I участва на страната на Брут и Касий, а Раскос на страната на триумвиратите – Г. Октавиан и М. Антоний. След битката Раскос спасява брат си Рескупорис I. Победители не мислят за Балканите, а решават други възникнали проблеми, като одриските царе остават васални на Рим. Постепенно властта в Одриското царство преминава в ръцете на представители на одриско-сапейската династия - Рескупорис I, който е внук на одриско-астейския цар Садала II и неговия наследник Котис II (42 – 16 г. пр. н. е.). През 16 г. пр. н. е. след смъртта на одриско-астейския цар Котис III (31 - 16 г. пр. н. е.) властта в цялото Одриско царство преминава в ръцете на одриско-сапейския цар Рескупорис II (16 – 11 г. пр. н. е.), а столица на държавата става град Филипопол (Пловдив). Между временно възниква конфликт между Г. Октавиан и М. Антоний, който се оженва за египетската царица Клеопатра VII. По време на битката при н. Акциум (Македония) във войската на М. Антоний участват одриско-астейския цар Садала III и гетския цар Дикомес. Октавиан Август си поставя за

цел да премести римската граница до р. Дунав.

През 30 г. пр. н. е. на юг от р. Дунав нахлуват племената бастарни, гети и даки, заедно със семействата си. Те опустошават земите на мизи, трибали, дардани. Продължавайки в югозападна посока те преминават през земите на сердите (Софийско) и дентелетите (Кюстендилско). Тъй като дентелетите и техния цар Ситас, са римски съюзници пълководецът М. Л. Крас потегля на поход срещу нашествениците през 29 г. пр. н. е. Той лесно ги отблъсква и навлиза в земите на мизите, като превзема редица техни крепости. Бастарните са разбити близо до р. Цибрица и изтласкани на север от р. Дунав. След това сломява съпротивата и на трибалите, но при завръщане в Македония търпи загуби от сердите. През 28 г. пр. н. е. М. Крас предприема нов поход в Западните тракийските земи. Той разгромява меди, серди, пеони, дардани и трибали като подлага техните земи на опустошение и ги подчинява. Сред това навлиза в Северна България, закрепвайки властта си в района и се насочва към земите на гетите. По това време Гетското царство е разделено на няколко части. Съюзник на римляните става цар Ролес, който успява да запази част от владенията си като римски васал. Останалите гетски царе (Дапиг, Зиракс и т. н.) са разгромени, като римляните навлизат и в земите на север от р. Дунав. Териториите в Северна България, в това число и Добруджа са подчинени на римляните. Римска власт признават и гръцките колонии по Западния бряг на Черно море. Създават се предпоставки за възникването на римската провинция Мизия (Северна Тракия, заедно с гръцките колонии по Западното Черноморие), през 15 г. от н. е. Гетските територии на север р. Дунав запазват отчасти независимостта като след това са включени в границите на Дакийското царство. Римляните се намесват и в Южна Тракия. Предприема се военна кампания на одриси и римляни срещу бесите, по време на която е отнет беския контрол над светилището на Дионис в Родопите. Римляните разширяват влиянието си над Одриското царство, като свалят доверието си от одриско –астейската династия и толерират одриското - сапейската. Тя получава властта над цялата държава през 16 г. пр. н. е. По същото време избухва голямо въстание на бесите начело с жреца на бог Дионис - Вологез

(16 – 11 г. пр. н. е.) срещу римската власт. Въстанието обхваща редица райони, като бесите се отиват да си върнат контрола над светилището. След прехвърлянето на значителни военни сили начело с Л. К. Пизон въстанието е разгромено. Бесите са подложени на тежки репресии и са подчинени на Рим, като някои от тях са изселени в Добруджа.

При управлението на одриско-сапейския цар Реметалк I (11 г. пр н. е. - 12 г. от н. е.) Одриското царство разширява значително своята територия с римска подкрепа. То обхваща земите между Мраморно море, Черно море и р. Дунав, а на запад държавата включва земите на бесите и Софийско. На одрисите е поверена отбраната на южния бряг на р. Дунав известен като „Тракийски бряг“. Гръцките градове – колонии по Западното Черноморие запазват своята автономия. Започва последният етап от съществуването на държавата като римски васал. Освен охрана на северна граница, одрисите оказват военна помощ на римляните във войните им с илирийските и панонски племена 6 – 7 г. от н. е. След смъртта на Реметалк I римляните се намесват и разделят Одриското царство на две. Северната му част е дадена на брата на Реметалк I – Рескупорис III (12 – 19 г. от н. е.), а южната част на сина на Реметалк I - Котис III. Той е сравнително млад добре образован, но неопитен като политик. Скоро между двамата владетели възниква военен конфликт. Рим се намесва за да го спре. Скоро след това Котис III с измама е пленен и убит от чичо си. Рескупорис III завладява земите на своя племенник, и съобщава на римляните, че очаква нападение от север. Той се опитва да отхвърли римската власт. Рим изчаква развоя на събитията за да не предизвика въстание в тракийските земи. Успява да плени Рескупорис III, който е изпратен на заточение и след това убит. Новият римски император Тиберий I възстановява Одриското царство в предишния му вид. Северната му част е дадена на Реметалк II – син на Рескупорис III (19 – 37 г.), а южната на синовете на Котис III, които са малолетни и са изпратени да се обучават в Рим. Назначен им е римлянин за настойник - Трабониан Руф. Тези действия са следваща стъпка към окончателното завладяване на тракийските земи от римляните. Засилената римска експлоатация и присъствие

предизвикват няколко големи въстания на тракийските племена. Първото е през 21 г. от н. е. В него участват одрисци, койлалети, дии, беси. Въстанието обхваща редица области, като е обсадена и столицата на Одриското царство – Филипопол (Пловдив). Въстаниците преминават Стара планина с цел да повдигнат гетите и други племена по тези земи. Въстанието е потушено след прехвърляне на допълнителни военни части на Балканите. Тези събития показват на римляните, че тракийските племена не са подчинени окончателно. Затова провинциалните власти се опитват с редица мерки да укрепят римската власт. Те въвеждат наборна служба за всички младежи в римската войска и налагат данъци на всички жители на тракийските земи. Реметалк II послушно изпълнява римските искания и това предизвиква ново въстание през 26 г. от н. е. начело с вождовете: Тарза, Динес и Туресие. То обхваща регионите северно от Филипопол (Пловдив) в Средногорието и Стара планина. Въпреки прехвърлените военни части траките се съпротивляват дълго в планинските райони. След смъртта на Реметалк II римският император Калигула извършва промени на Балканите. Двете части на Одриското царство отново са обединени и поверени на Реметалк III (37 – 45 г.), който получава образованието си в Рим. По същият начин за владетели в Армения са определени братята на Реметалк II – Полемон I и II във Витиния-Понт и Котис в Малка Армения-Клазомена. Няма сведения да управлението на този владетел, който се явява последен в историята на Одриското царство. През 44 г. в Тракия избухва въстание. Реметалк III е убит, а в Тракия са изпратени допълнителни военни части. Ликвидирана е независимостта на Одриското царство и земите му са обособени като римска провинция Тракия през 45 г.

В началото I в. от н. е. започва консолидирането на държавата на даките в днешна Западна Румъния. Тя включва в границите си и редица земи на север от р. Дунав, населявани от племето гети. Това е последната тракийска държава на Балканите. Най – голям разцвет държавата на даките достига при управлението на цар Децибал (втората половина на I в. от н. е.). Негова столица е града Сермизегетуза, разположен не далеч от планината Карпати. През 68 г. даките в съюз с роксоланите и през

69 – 70 г. в съюз сарматите, нападат земите на юг от р. Дунав, възползвайки се от гражданската война в Рим по това време, но са отблъснати. През 85 – 86 г. използвайки се от замръзването на р. Дунав даките навлизат в провинция Мизия, разбивайки местните военни части и по този начин създават условия за подкопаване на римската власт в района. Това налага прехвърлянето на допълнителни военни части в провинция Мизия. Военните действия се пренасят на север от р. Дунав. През 88 г. римляните търпят поражение и император Диоклециан е принуден да сключи с тях неизгоден за Рим мирен договор. С идването на власт на император Траян си поставя за цел да укрепи римската власт в района на р. Дунав. Окончателният разгром и покоряването на Дакийското царство става по време на кампанията на Траян на север от р. Дунав през 105 – 106 г. Завладяна е столицата на даките, а Децибал се самоубива. През 106 г. се създава провинция.

Понятия и термини:

„Тракийски бряг“ – южни бряг на р. Дунав, който става северна граница на Одриското царство през I в. пр. н.е.

6. Римска власт в тракийските земи (I – III век).

По време на римската експанзия на Балканите и Мала Азия през II – I в. пр. н.е. римляните завладяват и тракийски земи. Първата римска провинция на Балканите – Македония, създадена през 148 г. пр. н. е. с главен град Тесалоника (Солун). Тя включва в себе си северно крайбрежие на Егейско море, а по – късно и Проливите. През 74 г. пр. н. е. възниква провинция Витиния, единствената територия в Мала Азия населена с траки. През завладените земи римляните прокарват пътя Виа Егнация, който свързва Италия с Мала Азия, през Балканите. Останалите тракийски земи са подчинени през I – началото на II в. от н. е. През 15 г. от н. е. възниква провинция Мизия, след подчиняването на тракийските племена в Северна България. За неин пръв управител е назначен Г. П. Сабин, на когото са поверени и провинциите Македония и Ахея. Тя обхваща днешна Сърбия, част от Северна България и Добруджа и гръцките градове колонии по Западното черноморие, с главен град Виминациум (Костолац, Сърбия). През 86 г. от н. е. по стратегически съображения провинцията е разделена на две – Горна и Долна Мизия, като границата между тях преминава по р. Цибрица. Горна Мизия обхваща Северозападна България и днешна Сърбия, а Долна Мизия останалата част от Северна България с главен град Томи (Констанца, Румъния). През II век границата на провинция Долна Мизия е преместена към Стара планина. След унищожаването на Одриското царство през 45 г. от н. е. е създадена провинция Тракия. Тя се разпростира от Предбалкана и Стара планина, на север до Мраморно и Егейско море, на юг и Черно море, на изток до Софийско, Кюстендилско и поречието на р. Места, на запад. Главен център на областта е Перинт (М. Ерегли, Турция), на брега на Мраморно море. Най – късно възниква провинция Дакия на север от р. Дунав през 106 г. Тя обхваща областта Трансилвания, с Карпатите и част от Влашко до р. Олт, с главен център Сармизгетауза. Първоначално провинциите са разделени на стратегии, които покриват племенните области. По – късно те се разделят на градски територии. Най – малката административна

единица си остава общината. Римляните изграждат в завладените земи солидна селищна и пътна мрежа. Най – големите градски центрове са колониите и муниципииите, където приоритетно живеят римски граждани. Освен това съществуват: кастели и викуси, които са малки градове и села (коме – село на гръцки и пара - на тракийски). Те са свързани със главни и второстепенни пътища. Римските провинции през този период се управляват от пропретори, проконсули и легати. Те се разделят на управлявани от императора и от сената. Под властта на императора са пограничните провинции: Дакия, Горна и Долна Мизия. Под властта на сената са провинциите: Македония, Тракия и Витиния. В първата група провинции официален език е латинския, а във втората група латинския и гръцкия. В четири от провинциите преобладава тракийското население: Витиния, Тракия, Долна Мизия и Дакия. В Горна Мизия живеят траки и илири, а в Македония – македонци и траки. В границите на съществуващите провинции се оформят автономни области (койноми) – Западночерноморските гръцки колонии и района около Филипопол (Пловдив). На Балканите са концентрирани значителни военни сили: легиони и помощни части (5 легиона – около 60 000 души). Легионите са дислоцирани по южния бряг на р. Дунав (Дунавския укрепен лимес), през който преминава военния (вия милитарис) Крайдунавски път. Легионски центрове са: Виминациум (Костолац, Сърбия) и Сирмиум (Сремска Митровица, Сърбия) – VII Клавдиев легион, IV Флавиев легион; Рациария (с. Арчар, Видинско) – VIII Августув легион, IV Флавиев легион; Ескус (с. Гиген, Плевенско) – V Македонски легион; Нове (Свищов) – I Италийски легион; Дуросторум (Силистра) – XI Клавдиев легион; Трезмис (с. Иглица, Румъния) - V Македонски легион. В редица населени места по р. Дунав и в Северна България лагеруват помощни части: кохорти, али, флот: Алмус (Лом), Августа (с. Хърлец, Врачанско), Сексагинта Приста (Русе), Монтанезиум (Монтана) и Абритус (Разград), във вътрешността. Помощни части са разположени и в Южна България: Кабиле (до Ямбол), Филипопол (Пловдив), Германея (Сапарева баня) и други, но тяхната численост е малка.

През разглежданият период в тракийските земи

постепенно се налага робовладелския строй. Властта, земята и богатствата са в ръцете римската, тракийска и друга аристокрация. Значителни имоти на Балканите имат римските императори. Друга прослойка са военните колонисти и производящото съсловие – търговци и занаятчии. Съществуват свободни и зависими селяни, които обработват земите на аристокрацията и могат да притежават някакво имущество. Непрекъсната нараства дела на робите, чиито труд се използва във всички сфери на стопанския живот. Икономика се състои от няколко основни отрасли: земеделие, животновъдство, занаяти и търговия. Благодарение на разнообразните форми на производство внесени от римляните икономиката на Балканите през I – II век бележи значителни темпове на развитие. Тракийското население, което през елинистическата епоха е повлияно от елинизация, сега е подложено на романизация, като постепенно губи своята идентичност. Първоначално права на римски граждани получават тракийската аристокрацията и военнослужещи. През 212 г. при управлението на император Каракала, всички жители на империята стават римски граждани.

Периодът I – II век е относително мирен за региона на Балканите. Основно има нападения през р. Дунав към Северна България. Възползвайки се от гражданската война в Рим 68 – 70 г. тракийските земи са нападнати от даки, роксолани и сармати. В периодът 85 – 88 г. император Домициан е принуден да воюва с даките, които извършват нападения в Мизия. Войната се пренася на север от р. Дунав, но е разгромен римския легион на „Чучулигите“ и Рим сключва неизгоден мир с даките начело с Децибал. Даките продължават със нападенията си над римска територия и император Траян е принуден да предприеме две военни кампании срещу тях: 101 – 102 и 105 – 106 г., в резултат на които даките са покорени. След повече от половин век спокойствие следва нови нападения на германски и сарматски племена, с които воюва император Марк Аврелий. През 170 г. сарматското племе – костиобоки преминава р. Дунав и опустошава: Долна Мизия, Тракия, Македония, като достига до Гърция - Ахая и след това се оттегля. Балканите са засегнати и от гражданската война 192 – 197 г., след която на власт идва

император Септимий Север (193 – 211 г.). В началото на III век държавната власт отслабва и Римската империя навлиза в дълбока криза. Отделните легиони започват да издигат своите предводители за императори (войнишките императори), като има по няколко императора едновременно. От това се възползват съседите на Рим. Германски и сарматски племена опустошават римските провинции (239 – 270 г.). Първото регистрирано нападение е през 239 г. на племето карпи в Долна Мизия. В периодът 242 – 245 г. готи, карпи и сармати нападат северните области на Балканите. През 248 г. готските племена обсаждат Марцианопол (Девня), като отбраната на града се води от тракийския аристократ Максим. През 250 г. многобройни готски маси, начело с вождя Книва, заливат провинция Долна Мизия и обсаждат градовете Нове (Свищов) и Никополис ад Иструм (с. Никюп, Великотърновско). При последния град римляните нанасят поражение на част от тях. Друга група пресичат Стара планина, разбива римляните при Августа Траяна (Стара Загора) и успяват да превземат Филипопол (Пловдив). На връщане готи, които с голяма плячка се завръщат на север, са пресрещнати от римската войска начело с император Деций Траян. В битка при крепостта Абритус (Разград) през 251 г. готите разбиват римляните и се оттеглят. В битката загива императора, който се удавя в блатата край крепостта. През 254 – 255 г. отново готи, карпи и бургунди нападат балканските земи и достигат до Тесалоника (Солун). Техните нападения срещат все по – слаба съпротива и през 257 – 258 г. карпи и тервинги слизат по море покрай Западното Черноморие чак до Мала Азия. Балканските провинции вече ежегодно са нападани като нашествениците опустошават голяма част от селищната мрежа, в това число и на юг от Стара планина. Най – грандиозното нападение на обединени „варварски“ племена започва през 269 г. Готи, херули, гепиди, бастарни и певки, чиито брой изворите изчисляват на 300 000 души, настъпват на юг по суша и море. Те се придвижват със своите семейства, стада и имущество, с цел да се заселят на по – плодородни земи. Флотът им достига до бреговете на Мала Азия и Елада. Римският император Клавдий II мобилизира значителни военни сили и им дава решително сражение при

Найсус (Ниш) през 270 г. „Варварските“ племена са разгромени. Част от тях се завръщат на север от р. Дунав, а други са разселени в обезлюдените земи на Балканите.

Понятия и термини:

провинция - римска териториално – административна единица на Балканите

7. Римска власт в тракийските земи (IV – VI век). Етнически и религиозни промени.

III век преломен момент в историческото развитие на Римската империя. Страната изживява тежка криза свързана с отслабването на централната власт и варварските нашествия. Забелязват се процеси на „натурализация“ на стопанството и „варваризация“ на армията и администрацията. Балканските провинции също са обхванати от тези процеси. По пътя на откритата военна диктатура и постепенния преход към абсолютна монархия Римската империя се стабилизира и отхвърля външната опасност. Тази стабилизация е в резултат редица реформи във всички сфери на държания живот. Те се свързват с управлението на двама римски императори: Диоклециан (284 – 305 г.) и Константин I Велики (306 – 337 г.). Важно значение имат военна и административна реформа. Гражданската власт в провинциите се отделя от военната и територията на провинциите се намалява, като целта е да се предотвратят опитите за отцепване на отделните провинциални управители. На Балканите на мястото на старите провинции: Мизия, Тракия, Македония и т. н., възникват нови: Скития (Добруджа), с център Томи (Констанца, Румъния); Втора Мизия (Северна България), с център Марцианопол (Девня); Крайбрежна Дакия (Северозападна България), с център Рациария (с. Арчар, Видинско); Първа Мизия (днешна Сърбия), с център Виминациум (Костолац, Сърбия); Вътрешна Дакия (Поморавието и Софийско), с център Сердика (София); Дардания (днешна Северна Македония), с център Скупи (Скопие); Втора Македония (Централна Македония), с център Стоби (до Велес); Първа Македония (Южна Македония), с център Тесалоника (Солун, Гърция); Родопа (Родопите и Беломорието), с център Енос (в Турция); Тракия (Горнотракийската низина), с център Филипопол (Пловдив); Хемимонт (Югоизточна България), с център Адрианопол (Одрин), Турция и Европа (Източна Тракия), Силиврия (Силиври, Турция). Това административно деление се запазва до края на VI век. Повечето от балканските провинции влизат в диоцезите Тракия и Дакия. Диоцезите се

управляват от викарий, пряко подчинен на централната власт. Военните части в района се командват от дуксове. Според военната реформа армията се разделя на погранични и вътрешни войски. В провинция Скития продължават да лагеруват II Хераклов и I Юпитеров легион (в Новиодунум – Исакча и Тресмис – Иглица, Румъния). Във Втора Мизия са разположени I Италийски легион, Нове (Свищов) и XI Клавидиев в Дуросторум (Силистра). В Крайбрежна Дакия лагеруват V Македонски легион, в Ескус (с. Гиген, Плевенско) и XIII Двоен легион, в Рациария (с. Арчар, Видинско), като легиони и ма разположени и в провинция Първа Мизия. Помощни части – кохорти има разположени по Черноморието и в Южна България. По – късно охраната на границата се поверява на съюзните на Рим племена под формата на федерати. Въвежда се нова държавна уредба – тетрахрия, като в Рим се поделва от четирима държавници – двама августи и два цезари. Източния дял на империята се управлява от Диоклециан, подпомаган от цезаря Галерий. Извършват се и серия от икономически реформи. Забелязват се процеси на натурализация на стопанството. Приети редица актове, целящи закрепостяване на населението към земята, местоработата и местоживеенето. Робството почва да губи своето значение и е заменено от колоната (закрепостяване на робите към земята). Във войската масово се наемат представители на германските племена, които се издигат в армията и администрацията. Окончателно серията от реформи е довършена от Константин I Велики, която довежда до оформяне на системата на „домината“, характерен за епохата на Късната античност (IV – VI век). Успоредно с това през тази епоха в Римската империя и на Балканите се разпространява и налага като официална религия – християнството. Изградена е стройна църковна йерархия, която отчасти се припокрива с административната. В тракийските земи се оформят редица епископски центрове, за които се научава от писмените извори и археологическите проучвания. Заедно със съществуващата селищна мрежа се поддържа и пътна, като информация за тях има в римските пътеводители (итинерарии).

През 305 г. Диоклециан и неговия съвладетел Максимиан

се оттеглят от властта и са заместени от Галерий (до 311 г.) на изток и Констанций I Хлор (до 306 г.) на запад. След смъртта на Констанций I Хлор войската в Галия избира за август сина му Константин I Велики (306 – 337 г.). Започва гражданска война, чиито първи етап приключва през 313 г. Противници на запад на Константин са бившият август Максимиан и неговия син Максимин. През 313 г. Константин I постига победа и завладява Рим. След смъртта на Галерий през 311 г. властта в източната половина на империята преминава в ръцете на цезаря Максимин Дая. Той избира за свои помощник Лициний. Скоро между тях възниква конфликт, който завършва с битката при Циралум, северно от Адрианопол (Одрин, Турция). След нея Лициний налага властта си над източната половина на империята. Константин I Велики и Лициний подкрепят новата религия – християнството и през 313 г. в град Милано (Италия) е издаден едикт (закон) от името на двамата, с който християнството се признава за равнопоставена религия с останалите в Римската империя. И двамата владетели привличат в управлението синовете си. Скоро между тях възникват конфликти, които продължават до 323 г. През 314 г. между двамата започва война, като военните действия се развиват по Диагоналния път. Решителната битка става близо до Адрианопол (Одрин, Турция) и завършва с победа за Константин I. Според мира той получава западна половина на Балканския полуостров – Илирик. През 323 г. на юг от р. Дунав нахлуват готите. Константин I, който се намира в Тесалоника (Солун, Гърция) реагира бързо и ги изтласква. Той навлиза в земите на Лициний. Стига се до битка при Адрианопол (Одрин, Турция) на 3 юли 324 г. където Лициний е разбит и се оттегля в Мала Азия. Малко по – късно той е принуден да се предаде в град Никомедия. Константин I Велики се превръща до края на дните си (337 г.) в едноличен управител на Римската империя като довършва започнатите от предшествениците си реформи. Малко след края на гражданската война през 325 г. в град Никея (Мала Азия) е проведен Първият вселенски събор на християнската църква, на който са разработени каноните на вярата. През следващите десетилетия християнството започва да се налага като официална религия в

Римската империя. Успоредно с това Константин I решава да пренесе столицата на империята на изток, като се колебае между няколко град, в това число и Сердика (София). Той избира гръцката колония Византион на северния бряг на Босфора. През 330 г. „Новият Рим“, наречен на името на Константин I – Константинопол става официална столица на Римската империя. Той е изграден по подобие на стария Рим и в него е преселено част от столичното население. По заповед на Константин I се извършват редица строителни дейности в градовете на Балканите, в това число и каменен мост над р. Дунав до град Ескус (с. Гиген, Плевенско) през 328 г. В края на управлението си Константин I предприема поход срещу готите и сармати (332 г.). Константин I Велики, заедно с майка си София, за която се твърди, че и намери гроба господен, са канонизирани от християнската църква за светци. Едва в края на житейския си път Константин I Велики приема християнството.

Константин I е наследен от синовете си: Констанций II, Константин II и Констанс I. Най – дълго управлява първият, а по това време християнството започва да се налага като официална религия. То се разпространява сред вестготите, живеещи на север от р. Дунав. През 348 г. част от тях начело с епископа си Улфила, превел Библията на готски, се заселват около Никополис ад Иструм (с. Никюп, Великотърновско). През 361 г. начело на държавата застава император Юлиан (361 – 363 г.), след смъртта Констанций II. Той се опитва да възстанови езичеството в Римската империя, без успех. През 364 г. начело на империята застават двамата братя: Валент - на изток (до 378 г.) и Валентиниан I - на запад (до 375 г.). Отново е възстановено християнството, частично в неговата арианска форма. Малко след това избухва бунта на Прокопий, роднина на императорите в Тракия. Той се опитва да привлече на своя страна вестготите, но е разгромен. Това става повод за избухването на т. нар. Първа готска война (366 – 369 г.). Военната кампания се води лично от император Валент, който избира за своя резиденция Марцианопол (Девня). Тя завършва със сключване на мир между Валент и готския княз Атанарих, на кораб в р. Дунав. По това време в Източна Европа настъпват значителни промени. Готите се

разделят на два големи клона: остготи и вестготи, като последните са съседи на Рим. През 70-те години на IV век от Азия в Европа нахлуват хуните. Те покоряват редица племена: алани, прабългари, остготи и други. През 376 г. вестготите се обръщат с искане към римски власти да ги допуснат на юг от р. Дунав, което прието. Те са заселени на север от Стара планина в пустеещи земи. Много скоро подложени на жестока експлоатация и оставени без препитание вестготите вдигат бунт. Понеже римския наместник в района се опитва да убие с измама вестготския княз Фритигерн, вестготите опустошават Долна Мизия и нахлуват в Тракия. Към тях се присъединяват както други готи, така и част от ескплоатирано население в района. Опитите за римска контраофанзива завършва с неуспех. Император Валент решава сам да се справи с нашествениците и се отправя към Адрианопол (Одрин, Турция). Без да дочака помощта от западноримския император Грациан, войската на Валент търпи тежко поражение край града на 9 август 378 г., като загива самия Валент. След битката вестготите се оттеглят. Император Грациан решава да избере за свои колега на изток бившия управител на Първа Мизия - Теодосий I (379 – 395 г.). Умиротворяването на вестготи и остготи продължава доста време с усилията и на двамата императори. Теодосий I успява да се справи с Фритигерн и сключва съюз с неговия опонент Атанарих. Възстановена е римската власт до р. Дунав, а готите са разселени, както на Балканите, така и в Мала Азия. Теодосий I Велики ограничава езическите култове и налага християнството като официална религия в Римската империя. Той е последният общоримски император. След смъртта му империята е разделена на две, начело със синовете му: Източна Римска империя (Византия), със столица Константинопол, начело с Аркадий (395 – 408 г.) и Западна Римска империя (до 476 г.), със столица Рим, начело с Хонорий (395 – 423 г.). На двамата владетели им се назначават опекуни: Стилихон и Руфин.

Още в началото на своето управление Аркадий (395 – 408 г.) се сблъсква с нарастващата готска опасност. Вестготите са обединени от княз Аларих, който се насочва към Константинопол, а след това опустошава Балканите. Срещу него противодейства

регента на Хонорий – Стилихон, без да предприема активни действия. Постига се до споразумение – Аларих да се оттегли към Илирик, назначен за управител, а Западната част от Балканския полуостров да премине към Западната Римска империя. С това не свършват проблемите на Аркадий. Избухва нов готски бунт в Тракия, начело с готския военоначалник Гайна, изпратен да се справи с бунта на вожда на готските федерати в Мала Азия – Тригибалт. Дватама се обединяват и влизат в столицата Константинопол. Властта се оказва в техни ръце, като е отстранен министъра на Аркадий – Евтропий. Ликвидирането на готската власт е в резултат на бунт на константинополското население през 400 г. Аркадий е наследен от малолетния Теодосий II (408 – 450 г.). Още през 408 г. хунският вожд Улдис превзема крепостта Кастра Мартис до (гр. Кула, Видинско). По същото време, след смъртта на Стилихон, весготският княз Аларих нахлува и опустошава Италия. През 410 г. той превзема и разграбва Рим, но столицата на Хонорий е град Равена. След смъртта на Аларих весготите се заселват в Южна Галия и Испания. Северни съседи на Източната Римска империя стават хуните. През 430 г. Теодосий II сключва договор с хунския вожд Руа, като римляните плащали данък. Руа е наследен от племенниците си Влида и Атила. Отношенията с Рим се влошават. През 441 г. хуните нахлуват на юг от р. Дунав. Хуните овладяват редица крепости по Диагоналния път и достигат до Източна Тракия. Теодосий II се принуждава да сключи нов мирен договор с хуните и да бъде увеличен плащания данък. Атила отстранява братовчед си и става едноличен управител на хуните. Хунската държава достига до най – голям разцвет. През 447 г. следва едно от най – опустошителните хунски нашествия на Балканите, което засяга всички римски провинции. Превзети са голям брой градове. Рим е принуден да отстъпи на хуните земите северно от линията Нове (Свищов) – Найсус (Ниш, Сърбия). След 451 г. Атила насочва нападенията си към Западната Римска империя. След смъртта на Атила държавата му се разпада – 453 г. Хуните се оттеглят на изток, а Рим се отървава от опасен съсед. Най – малкият син на Атила - Ирник, контролира земите между Бесарабия и Кавказ, а негови сродници днешна Румъния (Влашко

и Молдова). Северни съседни на Източната Римска империя са остготите и други германски племена. Новият източно римски император Лъв I (457 – 474 г.) наследява Теодосиевата династия. Той е вторият император след Максимин Тракиец (235 – 238 г.) с тракийски произход, от племето беси. През 60-те години V век Балканите са засегнати нашествия, като най – значително е това от 466 – 467 г. на хунския вожд Хормидак, който достига до Сердика (София). Скоро след това избухва конфликт между пълководеца Аспар и Лъв I. Императорът привлича на своя страна водача на исаврийците, жители на Мала Азия – Зенон, който прави свои зет. По този начин успява да отстрани Аспар. По същото време започват осготските нашествия на Балканите начело с вожд Теодорих Страбон. Опустошена е Северна България и осготите навлизат в Тракия. Римската власт е принудена да сключи мир с тях и им предоставя властта в Северна България. Лъв I е наследен от зет си Зенон (474 – 491 г.). Той прекратява плащанията към остготите и те подновяват действията си срещу Рим. Зенон привлича като съюзник остготския княз Теодирих, син на Тиудимер. Последният е прехвърлен в Северна България (476 г.). При срещата двете войски се обединяват под натиска на войници. Римляните се опитват да им противодействат, но остготите опустошават Тракия (478 г.). Все пак Зенон успява да внесе разединение между двата Теодориковци и Теодирих, син на Тиудимер се оттегля в Македония (479 г.). Скоро осготите отново се обединяват и опустошават балканските провинции. През 481 г. загива Теодорих Страбон и неговия съименник става владетел на остготите. Нападенията срещу римски провинции продължават. Зенон се опитва да използва и други съюзници срещу осготите, в това число и прабългарите. Докато се случват тези събития на Балканите, в Италия е сложен край на Западната Римска империя. Властта тук преминава в ръцете на Одоакър. През 488 г. е постигнат мир между Зенон и остготския владетел Теодорих Велики. Остготите напускат Балканите и завладяват Италия, като създават там своя държава.

При управлението на император Анастасий I (491 – 518 г.) в края на V и началото на VI век започват нападенията на

Балканите на славяните и прабългарите, които са северни съседи на империята. Под славяни трябва да се разбират нападенията на „гети“ и „скити“ по това време. По същото време нападения извършват и прабългарите през 493, 499, 502 г., като опустошават редица балкански провинции. Много често те действат в съюз със славяните. И двата народа се включват в бунта на Виталиан през 513 г. в Малка Скития (Добруджа), който организира в продължение на години три похода към Константинопол. Император Анастасий I се принуждава да изгради т. нар. „Дълга стена“ през 512 г. на 40 км пред Константинопол между Черно и Мраморно море, за да предпази околностите на столицата от опустошения. Нападенията продължават и при неговия приемник Юстин I (518 – 527 г.). Едва при управлението на Юстиниан I Велики (527 – 565 г.) се предприемат марки за спиране на нападенията отначало със сила и дипломация. Той успява да спечели на своя страна славянския вожд Хилвудий, който в продължение на три години успява да спре славянските нападения (530 – 533 г.). След убийството му Юстиниан I се опитва през 545 г. да предизвика междуплеменна война между славини и анти. Продължават нападенията на прабългарите през 530, 535, 540 г., въпреки византийците постигат частични военни успехи срещу тях. По време на последното нашествие прабългарите навлизат на широк фронт на Балканите и превземат 32 крепости. Нападенията продължават и в средата на VI век. Между 548 и 552 г. се извършват поредица от славянски нападения като са превзети някои крепости (например Топир, при устието на р. Места). Славяните остават да презимуват на Балканите по това време. Това не пречи на Юстиниан I да привлича славяни и прабългари като наемници в своята войска. Освен чрез война Юстиниан I се опитва да укрепи своята власт, чрез засилено крепостно строителство. Тази негова дейност е описана от византийският писател Прокопий Кесарийски. Ремонтирани и възстановени над 400 крепости на територията на Балканския полуостров. Нападенията продължават и според Прокопий те са ежегодни. По същото време в Панония се заселват аварите, които подчиняват част от прабългарите и славяните. Заедно с тях те продължават нападенията си на византийските

провинции. В края на VI век Византия се опитва да ги спре без успех.

В резултат на „варварските“ нашествия траките са изтласкани от редица територии на Балканите. Те се включват в създаването на българската народност заедно със заселилите се в българските земи славяни и прабългари през VI – VII век.

Понятия и термини:

итинерарии – римски пътеводители, даващи информация за селищната и пътна мрежа на Балканите

Въпроси и задачи за самоподготовка към раздел II.

Въпроси

1. От къде преминава македонската войска по време на похода си в Тракия през 335 г. пр. н. е.
2. Къде се е намирала столицата на създадено в тракийските земи Келтско царство през III в. пр. н. е.
3. През коя година е похода на римският пълководец М. Лукул в Тракия.
4. Коя е последната столица на Одриската царство.
5. Кога е покорено Одриското царство.
6. В кои римски провинции на Балканите са влизали тракийските земи.

Тест

за проверка на фактологическата, изворовата и историографскаосведоменост

1. Александър III Македонски управлява през:

а/ 359 – 336 г. пр. н. е.

б/ 336 – 323 г. пр. н. е.

в/ 323 – 281 г. пр. н. е.

2. Походът на Александър III Македонски в Тракия е описан от историк:

а/ Ксенофонт

б/ Тукидид

в/ Ариан

3. Одриското царство е възстановено от цар:

а/ Севт III

б/ Севт IV

в/ Котис II

4. Кой одриски цар освобождава Филипопол (Пловдив) от македонска власт:

а/ Севт III

б/ Севт IV
в/ Котис II

5. Битката при Фарсала (Македония) между Ю. Цезар и Г. Помпей се е състояла през:

а/ 48 г. пр. н. е.
б/ 42 г. пр. н. е.
в/ 31 г. пр. н. е.

6. Провинция Мизия е създадена през:

а/ 15 г. от н. е.
б/ 45 г.
в/ 88 г.

7. Провинция Тракия е създадена през:

а/ 15 г. от н. е.
б/ 45 г.
в/ 88 г.

8. Битката между римляни и готи при крепостта Абритус (Разград) се е състояла през:

а/ 251 г.
б/ 270 г.
в/ 313 г.

9. В коя битка весготите разгромяват римляните:

а/ при Разград през 251 г.
б/ при Ниш през 270 г.
в/ при Одрин през 378 г.

10. Римската империя се разделя на Източна и Западна през:

а/ 378 г. от н. е.
б/ 395 г.
в/ 453 г.

Верни отговори:

1б, 2в, 3а, 4б, 5а, 6а, 7б, 8а, 9в, 10б

Критерии за оценка:

Всеки верен отговор носи 1 точка. За положителен резултат са необходими 3 верни отговора: 3 точки - Среден ; 6 точки – Добър; 8 точки – Много добър и 10 точки – Отличен

Списък на използваната литература

1. Бошнаков, К. Тракийската древност. Исторически очерци. С. 2000.
2. Велков, В. Градът в Тракия и Дания през Късната античност (IV – VI в.). С. 1959.
3. Венедиков, И. Произход на траките. С. 1960.
4. Георгиев, В. Траките и техния език. С. 1977.
5. Данов, Х. Древна Тракия. С. 1969.
6. История на България. Колектив. С. 1979, I.
7. Михайлов, Г. Траките. С. 1972.
8. Неделчев, Н. Древна история на българските земи. Шумен, 2004.
9. Неделчев, Н. Античното наследство на България. Шумен, 2004.
10. Подбрани извори за историята на българските земи в древността. С. 1994.
11. Порожанов, К. Крайбрежни резиденции на одриските царе на Тракийско, Мраморно и Черно море. – Анали, 2-4, 2008, 137 – 144.
12. Спиридонов, Т. Тракийският етнос: проблеми на формирането и развитието. С. 1991.
13. Тачева, М. Царете на Древна Тракия. С. 2006.
14. Фол, А. Политическа история на траките. С. 1972. и развитието. С. 1991.